БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959 МАЙ 23
СУББОТА
№ 102 (4330)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының кол фондуларының өртээн катап доктаадырынга белеткел (1 арын).
Кукуруза дээш демиселде (1 арын).
ССРЭ-ниң чогаалчыларының үшкү съездизи (1 арын).
К. Тамдын. — СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпиринге дүүштүр (2 арын).
Дүүнгү почтадан (2 арын).
Суурлар ногаанчыдылгазы (2 арын).
П. Киселев. — Политиктиг илеткелдер — кижизидилге ажылының чугула хевири (2 арын).
А. Натпит-оол. — Кудумчузу тывылбас суур (2 арын).
В. Цыпкин. — Национал орулга дугайында (3 арын).
Н. Васильев. — Коммунизм тургузуушкунунуң эң чугула сорулгаларының бирээзи (3—4 арыннар).
Кыдат Улус Республиказының даштыкы херектер министерствозунуң медеглели (4 арын).
ВДР-ниң национал хуралының сессиязы ажыттынган (4 арын).
Женева чөвүлел хуралында (4 арын).
Тайбың керээзин чарар — немец ажылчы чоннарның негелдези ол (4 арын).
КИНО: «Дээрги Пучиктиң хереэ» (4 арын).

Ажыл-агыйжы болгаш политиктиг ажылды холбаштырар

СЭКП-ниң XXI съездизиниң соонда чоннуң ортузунда политиктиг агитация улам-на доктаамал, тодаргай болгаш дээштиг апарган. Масса-политиктиг ажылдың шак ындыг өскерлиишкиниң болгаш калбарлышкыны чүдел дээрге, аңаа партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының удуртукчуларының болгаш ажыл-агыйжыларның, бүдүрүлгелерниң мурнакчы кижилериниң, инженерлерниң, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң идепкейлиг киржип турарында, база оларның ол ажылды амыдыралбиле, ажыл-агыйның практиктиг сорулгалары-биле сырый холбаштырып турарында.

«ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң партия организациязы (секретары эш Шириндиви) коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активтиң күжүн бүдүрүлге участокта-рынга таарыштыр тургусупшаан, часкы хову ажылдарын чогуур үезинде болгаш шынарлыг чорударынче ажылчыннарның күжүн эки организастаан. Бирги кварталда областың совхозтар арызында социалистиг чарыштың бирги черин ол совхоз ээлээш, СЭКП обкомунуң болгаш облбүүскомунуң шилчиир Кызыл тугун алган. Совхоз күрүнеге эът дужаарының кварталы планын 115,3, сүттүүн—209,5 хуу күүсеткен.

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук», Чаа-Хөлдүң Ленин аттыг, Сүт-Хөлдүң «Ишкин», Каа-Хемниң «Ленинчи орук», Бии-Хемниң «Хадын» колхозтарының партия организациялары чон ортузунга кижизидилге ажылдарын чорударын күрүне мурнунга ажыл-агыйжы сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээриниң практиктиг айтырыглары-биле элээн эки холбаштырып турар апарганнар. Оларда ажыл-агыйның күрүне планнары ынчангаш багай эвес күүсеттинип турар.

Ынчалза-даа масса-политиктиг ажылдың улуг четпестери чамдык парторганизацияларда илерээн. Ылангыя Таңды районнуң «Тиилелге» совхозунда парторганизацияның масса ортузунга политиктиг ажылы үргүлчүнүң эвес болуп, оон чедингири дыка кошкак, оперативтиг эвес, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң тодаргай сорулгалары-биле харылзаа чок болуп турар. 1959 чыл—чедиги чылдың эге чылы. Ындыг турбуже ол совхозта бригадалар болгаш тус-тус кижилер арызында тодаргай социалистиг чарыш организастаттынмазан, хөй-хөй ажылчыннар боттарының социалистиг хүлээлгелерин, оон хүн бүрү күүселделерин билбес. Чамдык бригадаларга часкы хову ажылдары эгелээнден соңгаар агитаторларның үнү барык бир ай дургузунда дыңналбаан. Парторганизация секретары эш Өлзей бо ажылдарны холбаштырып удуртурунче сагыш салбаан. Ол талазы-биле СЭКП-ниң Таңды райкому, оон пропаганда болгаш агитация килдизи база-ла буруулуг.

Партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылдарны ажыл-агыйжы сорулгалар-биле холбаштырар талазы-биле СЭКП-ниң Эрзин райкому кошкак ажылдап турарын чоокта чаа партия обкомунуң бюрозу айыткан. Ол райкомнуң социалистиг чарышты организастап турарында өзу барымдаалап эрен гейлээр чорук хөй, чамдык бригадалар болгаш фермалар тодаргай хүлээлгелер албаан, көскү агитация ам-даа дыка кошкак.

Ажылчы чоннарның калбак массалары шупту чүвени эки билгенде — олар бүгү чүвени кылыр база бүгү чүвени кылырынче медерелдиг-биле баарлар деп ленинчи өөредигни удуртулга болдурбушаан, чон ортузунга политиктиг кижизидилге ажылының деңнелин бедидер, оон бүгү-ле хевирлерин болгаш аргаларын доктаамал ажыглаар херек. СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлерин пропагандалаары—түр үениң кампаниязы эвес, а моон соңгаар-даа үр үеде үргүлчү чорудар политиктиг ажыл болуп турар. Коммунистиг тургузуушкунуң сорук кирикчи перспективаларын улам тодаргай тайылбырлавышаан, чеди чыл планын амыдыралга боттандырарынче, 1959 чылдың планнарын, социалистиг хүлээлгелерни долдур болгаш ажыр күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаары —бүгү пропагандистерниң, агитаторларның, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының хүндүлүг болгаш чаагай хүлээлгези.

Ынчангаш ажыл-агыйны политикадан, а политиканы ажыл-агыйдан башкаландыр көрүп, чаңгыс талалап ажылдап болбас. Чүге дээрге, партияның политиказы—чоннуң материалдыг болгаш культурлуг херегцелдерин хандырар сорулгалар ажыл-агыйда боттанып турар азы бир янзы чугаалаарга, чон ортузунга партийжи-политиктиг ажыл—ажыл-агыйжы чедиишкиннерниң база бир үндезини болуп турар.

Тываның көдээ ажыл-агыйының болгаш үлетпүрүнүң ажыл-ишчилери чеди чыл планын 5—6 чылдарда күүседирин хүлээнген. Ол болза, ажыл-агый планнарын чедиишкинниг күүселдир дээш демисел—совет кижилерниң чаагай амыдыралы дээш демисел ол болуп турарын Тываның чону шак ынчаар эки билип турарының, ажыл-агыйжы чорук биле политиктиг көдүрлүүшкүннүң лады хөделип турарының чайынналчак херечизи-дир.

Социалистиг үлетпүрнү болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрер талазы-биле тус-тус коллективтерниң, ажыл-агыйларның, ажылчыннарның болгаш колхозчуларның тодаргай социалистиг хүлээлгелери бар. Амгы хүннерде ол хүлээлгелерниң ылавыла күүселдези дээш демисел эң-не чугула сорулга. Ажыл-агыйжы удуртукчулар партийжи-политиктиг ажылды чорударын чүгле партия организацияларының хүлээлгези кылдыр санавайн, боттары чүгле администраторлар болуп ажылдаарынга кызыгаарлаттынмайн, харын массаның кижизидикчилери болуру, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге, сагылга-чурумнуг чорукка оларны кижизидери чугула.

КУКУРУЗА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДЕ

Чаа-Хөл районнуң „Бурунгаар“ көдээ ажыл-агый артелинде

Аймыгырлыг хөвүзүнга чоокшулап келиривиске тараа шөлүнде ажылдап турган ийи тракторнуң бараан көстүп келди. Чоокшулаан тудум-на тракторнуң чорааны ийиниң шугуу ышкаш дорту, үрезин урган саазын шоодайлар улам тода көстүр апаарды. Бистен ырап бар чыткан тракторнуң соондан шөйлүп келген сывырган-демирниң ужун быжыглаан өргенни тудуп турган уругнуң чанынга чеде бергеш, оон-биле чугаалажы бердивис. Колхозта эш Көкелейге удурткан комсомолчу-аныяктар звенозунуң кукуруза тарып турарын ол биске чугаалады. 170 гектар черде ийи агрегат ажылдап турар. Оларның бирээзинде-ле бир чаштырыкчы, ийи өрген тудукчузу-биле тракторист санаарга шупту 4 кижи. Звенода 15 кижи бар, мында ажылдап турар 8 кижиден өскелери суггарылга бугазының дозун септеп турарлар деп өрген тудукчузу Н. Дамчат чугаалады.

— Силерниң кылыр ажылыңар кандыг янзылыг болур чүвел, дуңмам?

— Мээң ажылдап турар черимни «станция» дээр бис. Хемчээлде сывырган-демирниң ийи ужунда турар кижилер өргеннерниң уштуна бербезин хайгаараар болгаш трактор чедип келирге, өргеннерни чаа черге аппарып кадааш, сывырган-демирни дыңзыды долгаар боор чүве болгай—диди. Агрегаттың капчаар ажылдаарын, дорт дөрбелчиннерни канчап чедип алырын болгаш оон-даа өске чүүлдерниң дугайын Дамчаттың саат чок чугаалап турары аныяк кукурузачыларның үнелиг культураны өстүреринге эки белеткенгенин болгаш элээн дуржулгалыг дээрзин көргүзүп турар.

Ол арызында бисче кел чыткан «ДТ-24» шөлдүң ортаа үезинге тура душкен соонда, тракторист-биле чаштырыкчы сеялканың чашкан черинге баргаш, үр-ле болдулар.

— Үрезиннерниң уя бүрүзүнге дүжүп турар бе дээрзин үргүлчү хынап турарын агроном чагаан, ынчангаш оларның чашкан черни көрүп турары ол. Ийи хире дөзүкиннеш-ле үргүлчү хынап турар бис— деп, Дамчат агрегаттың талазынче айыткаш чугаалады.

Кукуруза өстүрериниң агротехниказын сагыыр дээш, ылангыя дорт дөрбелчиннерни чедип алыр дээш аныяк кукурузачылар күжениишкинниг ажылдап турар. Звеночуларның хөй кезии эрткен чылын база-ла кукурузага ажылдап турганнар. Ынчангаш үрезинни агротехниканың негелделерин ёзугаар шын тарып олуртурун олар эки билирлер. Чаа келген кижилер звено кежигүннериниң семинарларынга олуржуп, практиктиг кичээлдерге агрегаттың ажылы-биле таныжыпканнар. Шын дорт дөрбелчиннер олуруглар арызының ажылдап кылыышкынын шөлдүң ийи талазындан (узун болгаш доора дургаар) чорударынга дузалаар.

Трактор бистиң турган черивиске чоокшулап келди. Сеялканың белдирлер тудукчузу чылдырыга өргениниден санаарга сес дугаар, кызыл пөс баглап каан белдирге чоокшулап келирге, чаштырыкчы сеялканы көдүртүпкеш, белдир тудукчузун хемчээлде сывырган-демиринден адырыпты. Трактор эгееш, маркерниң (изекчиниң) изин ээрти биче чоруй демги-ле кызыл пөстүг белдирниң дужунга туруй алырга, чаштырыкчы белдир тудукчузун база-ла сывырган-демирге уланты. Трактор дараазында «станцияже» чоруптарынга белен.

Агрегат шөлдүң ортаа үезинге чорда тракторист биле чаштырыкчының дөрбелчиннер, уяда үрезиннер хынаарынга бистер база кириштивис. Белдир тудукчузу тавары эрткен белдирлер дужунда сеялкалар сошниктериниң эрткен истерин белдирлерниң дужун бодап 10 сантиметр ажыр казыптарга бир уяда ийи, дөрт, а чамдыкта чаңгыс-даа үрезин көстүп келир, уя бүрүзү курүг эвес. А дөрбелчиннер кандыгыл? Ону хынаары-биле агрегаттың баткан изиниң хемчээлде сывырган-демириниң чанында уяларны казып алгаш, чөктаан изиниң кыдыкы олуругларын ол уялар биле дужаштыр казып көрдүвүс. Каскан черлеривистен база-ла үрезиннер тывылды. Элээн каш уяларны каскаш көөрүвүске, шупту-ла үрезиннерлиг, уялар арызының хемчээли кайнаар-даа чеден-чеден сантиметр. Каскан уяларывыстың үрезиннерин дедир хөөп доозуптарывыска тракторист биле чаштырыкчы чажып алган черинче чоргаар көргеш, тус-тус ажылдаар черлеринге олуруптулар...

Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери биле партия организациязының кукуруза өстүрери-биле тускайлап тургускан звенозунуң кежигүннери май 20-ге чедир 170 гектар шөлдүң 100 гектарын агротехниканың бүгү негелделерин ёзугаар тарып алган. Ийи агрегаттың кайызы-даа хүннүң нормазын ажыр күүседип турар. Ылангыя тракторист эш Артээлдиң агрегады хүнде нормазын үргүлчү 130—150 хуу күүседип турар.

Аныяк колхозчулар кукуруза өстүреринге баш удур эки белеткенгеннер. Кукуруза тарыыры-биле энир чылын андарган черге кыштагларда иринди-өдекти сөөртүп тургаш, бир гектарга-ла он тонна ажыгны чемишчидилге кылдыр төккен. Чазын ол черни катап андаргаш, довураан хоюглап илииртээн. Садып алган үрезинни гронозон-биле хоранназан болгаш үрезинниң хемчээлинге таарыжыр үттерлиг дискаларны шилип тургаш, сеялканы бир уяга-ла дөрттен хөй эвес үрезин дүжүрер кылдыр эде дээн.

Уя бүрүзүнге үш-дөрттен хөй эвес үрезинни олуртуру үрезинге камналгалыг болгаш үнүштүң өзүп үнеринге эң таарымчалыг дээрзин аныяк кукурузачылар эки билирлер. Ногаан массаның бир гектарга онаштыр чеже центнер болурун тывара элээн каш уялардан чаңгыстап, ийилеп, үштеп үнген сыптарны тус-тус уя бүрүзүнден алганын ёзугаар деңзилээр. Ынчан уядан чааскаан үнген үнүш чоон, бедик болуру-биле өске уядан ийи азы үш болуп өскен үнүштер-биле деңзизи барык карышпайн турарын олар эрткен чылдың дужуун ажаап турган көрген.

Малдың продуктулуун бедидеринге эрткен чылын алдынган кукурузаның байлак дүжүдү улуг рольду ойнаан. Эрткен чылын кукуруза талазы-биле колхоз областың өске колхозтарындан эки көргүзүглүг болган. 133 гектар черден 2718 тонна силосту алган. Ол силостуң артыын ам-даа саар инектерге болгаш хураганнаан хойларга берип турар. Саар инектерге кукуруза силозун хүнде-ле 12-12 килограммны берип турганындан сүт саалдазы кышкы үеде өзүлеваан. Май 10-да үнүрген түңнел ёзугаар алырга, бир инектен-не сагган сүт эрткен чылдың ол үезинде 164 литр турганындан 336 литр чедир көвүдээн.

Колхоз кукуруза шөлүн энир чылын 133 гектар турганындан 170 гектар чедир калбарткан. Ол үнелиг культураны агротехниканың бүгү негелделерин ёзугаар тарып өстүрерге артельдиң иштики чарыгдалдарынга чедер санныг ногаан массаны ап болур. Ынчангаш аныяк кукурузачылар ол культураны агротехниканың бүгү негелделерин ёзугаар тарып турарлар.

Чажылга доостурга суггарылганы болгаш олуруглар арызының ажылдап кылыышкынын каш удаа чорударын звеночулар планнап турар. Чеди чылдың баштайгы чылында кукурузаның гектар бүрүзүнден 300 центнерден эвээш эвес дүжүттү алыр дээш аныяк кукурузачылар шалыпкын ажылдап турар. Артель баштаар чери оларны кукуруза өстүрер чепсек-херексел-биле бүрүн хандырган.

Чурукта: үстүнде тракторист А. Артээл, адаанда агрегат кежигүннериниң кукуруза чашкан черни хынап турары.

С. МААДЫ.
«Шынның» тускай корреспондентизи.

ССРЭ-ниң чогаалчыларының үшкү съездизи

ССРЭ-ниң чогаалчыларының үшкү съездизи ажылын Кремльдиң Улуг ордузунуң хуралдаар залында үргүлчүлеп турар. Оон төлээлери—прозаиктер, драматургтар, шүлүкчүлер, литература критиктери СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлери-биле холбаштыр совет литератураның эң чугула сорулгаларын чугаалажып турар.

Май 20-ниң эртенги хуралын **Г. Мусрепов** даргалаан.

Эстон чогаалчы **И. Семпер** сөс алгаш литераторларның республика съездизи бедик принциптиг чорукту болгаш сырый каттыжыышкынның тугунуң адаа-биле эрткен деп демдеглээн. Литератураның чугула айтырыы—чечен чогаалга амгы үени көргүзериниң дугайын ол чугаалааш, ол тема эстон чогаалчыларының рассказтарында, очерктеринде, шүлүктеринде ам илереттинген, ынчалза-даа романнар бижирде литераторлар эрткен үени ап турарлар деп ол айыткан.

Кижиге чалбыыштыг ынакшылдың үлегер-чижээн көргүскен классиктиг литератураның төөгү чаңчылдарының дугайын чогаалчы **М. Рыльский** (Украин ССР) чугаалаан. Шүлүкчү кижи ыштар-даа дугайын, дагның кара-сугларының-даа дугайын—чүнүң-даа дугайын бижээнде черле кижи дугайын бижип турар. Чогаалчы кижиниң болуунуң көрген чүүлдерин байыдып түңнээриниң теориязының, аргаларының чамдык айтырыгларын болгаш үлегер майыкты үлегерлиг байдалдарга негеп турар бөдүүнчүдүлгелиг негелделерге удур сагындырыгны оратор кылган.

— Бистиң бөгүнгү амыдыралывыска багай шынарлыг, чалгааранчыг номнар херек чок—деп **М. Турсун-Заде** (Таджикистан) болуунуң чугаазынга айыткан. Амыдыралдың материалдары «улуг үжүк-биле эгелеп бижиир Кижиниң» дүрзү хевирин тургузар арганы чогаалчыга берип турарының дугайын ол чугаалаан. Чижээлээрге, Шолоховтуң «Кижиниң салым хуузунуң» маадыры ындыг. Ол дээрге дайын соондугеги чаа кижи-дир. Кижи дугайында сагыш салыышкынның кайгамчыктыг үлегер чижээ болза бистиң Коммунистиг партиявыстың ажыл-чорудулгазы болур. Кижи дугайында тема бөгүн-даа кол тема болуп турар.

А. Чаковский (РСФСР) болуунуң чугаазынга капиталистиг чурттарда интеллигенцияның арызында сандаралдыг чорукту чугаалаан. Ол чурттарның чогаалчыларының арызында ак-сеткилдиг, талантылыг кижилер-даа, империалистерге чаңшаалай бергеннер-даа, ол ийиниң арызында чайгылып-даа чоруур кижилер бар дээрзиниң дугайын ол чугаалаан. Чайгылып чоруур чогаалчылар боттарының ёзулуг оруунга кирип, тайбыңның болгаш найыралдың оруу-биле чоруур дээрзинге бис идегээр бис.

— Далайже чүткээн хемнер боттарының суун калбаа-биле чыгытпышаан, саарыглардан-даа, ужарлардан-даа кортпас. Бистиң совет литературавыс орукка кижилер-биле кады, болуунуң үези-биле кады чоруур ужурлуг—деп чогаалчы **Визбул Берце** болуунуң чугаазын ынчаар үлегерлел-биле эгелээн. Романнарга, тоожуларга болгаш рассказтарга мөзү шынарларны тургузарының айтырыын оратор тодаргайлап чугаалаан.

ВЛКСМ ТК-ның секретары **Н. Месяцев** съездиниң киржикчилеринге совет аныяктардан чалбыыштыг байыр чедирген. Совет аныяктар болуунуң улузу-биле кады чаа, коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демисежип турар. Бистиң аныяктарывыстың маадырлыг ажыл-херектери чечен чогаалга көргүстүнген турарын, аныяктарның угаан бодалының өзеринге совет чогаалчылар боттарының чогаалдары-биле дузалашкан турарын күзеп турар бис деп ол чугаалаан.

Литератураның аныяк салгакчыларын кижизидериниң эргежок чугулазының дугайын эш Месяцев чугаалааш, А. А. Сурковтуң илеткелинде үндүрген саналга ВЛКСМ ТК бүрүнү-биле каттыжып турарын демдеглээн. Ол санал болза литератураның аныяк ажылдакчылары-биле ажылды кады чорудары болуп турар. Чогаалчылар организациялары бо ажылче боттарының эң дуржулгалыг литераторларын чорудары күзенчиг.

Эртенги хуралга **М. Дудин, В. Инбер, В. Ермилов** олар база санал бергеннер. Оон аңгыда немец чогаалчы **Э. Штриттматтер** (ГДР), чогаалчы **И. Скала** (Чехословакия), англи чогаалчы **Д. Линдсей** съездиге байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Хуралдың төнчүзүнде Совет Эвилелиниң хөй-хөй номчукчулардан болгаш организацияларындан съездиге чоруткан телеграммаларны, чагааларны номчуп дыңнаткан. Съездиниң ажылының чедиишкинниг болурун олар күзеп турар. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязындан, ССРЭ-ниң үран чурулга академиязындан, Москва театрларындан, ном үндүрер черлерден байырлал алдынган.

Май 20-ниң кежээки хуралын **Ираклий Абашидзе** даргалаан. Чеди чылдың баштайгы чазының дугайын чугаалаан чогаалчы **А. Калининниң** чугаазындан Доннуң ховуларының тыныжы дыңналып турган. Литератураге чаа чаагай дүжүт болурун бис көрүп турар-дыр бис. Коммунизм тургузуушкунунуң үезинде талантылар тыптып кээр дээринге чигзиниг турбас деп ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң Культура министри **Н. Михайлов** бистиң чуртувуста культураның шапкын өзүлдезиниң дугайын чугаалааш, улустуң эң калбак массаларының чогаадыкчы инициативазының дыка көдүрүлгезиниң айыткан. Эки шиилерни, киноларны көрүксеп турар миллион-миллион номчукчулардан улуг негелдеги чогаалчыларга ол салган. «Кижиниң салым хуузу» чижектиг кайгамчыктыг эки кино чуруктар-биле черглештир кошкак кинолар база чамдыкта үнүп кээп турар. Театрларга база эки шиилер дыка чедишпейн турар. Чыл бүрүде 1 миллиард 600 миллион көзек номнарны парлап үндүрер, чеди чылда 6 муң чыгыы киноларны кылып бүдүрер деп турары-биле холбаштыр совет литератураның ажылдакчыларының мурнунда дыка улуг сорулгалар салдынып турарын Н. Михайлов айыткан.

Н. Грибачев (РСФСР) болуунуң чугаазынга чечен чогаалдың дылының айтырыынче кол кичээнгейни угландырган. Кандыг-даа чогаалдарның дугайында солуннарның рецензияларынга дыл дугайын эвээш чугаалап турар. Эки болгаш багай мөзү шынарлыг кижилерниң дүрзү-хевирлерин тургузар айтырыгны оратор база чугаалаан.

Литва чогаалчыларының ажылының эде тургузуушкунунуң дугайын **Э. Межелайтис** (Литва ССР) чугаалаан. Литваның чогаалчылары улустуң амыдыралын дооразындан хайгаараваайн, а заводтарда, колхозтарда, тудугларда хайныгып турар амыдыралдың мырыңай иштинче кирерин оралдажып турар. Бистиң аныяк чогаалчыларывыс бүдүрүлгеге ажылдаары-биле ынаар чоруп турарлар деп ол медеглээн.

Мурнунда үжүк бижии чок чораан бистиң улузувус кыска хуусаада болуунуң байлак литературазын тургузуп алган деп кыргыс чогаалчы **Т. Абдумомунов** чугаалаан. Чечен чогаал шиинчилекчилери болгаш критиктер акы-дуңма национал республикаларның чогаалчылары-биле сырый харылзаалыг болурун ол чугаалавышаан, Москваның литература институдунуң чанынга ССРЭ-ниң улустарының дылдарын очулдурар кадрлар белеткээр салбырны тургузарын саналдаан.

Кежээки хуралга **В. Солоухин, Н. Чуковский** (РСФСР), **А. Лупан** (Молдавия), ССРЭ-ниң улустуң артизи **Н. Охлопков**, Горький аттыг делегей литературазының институдунуң директору профессор **И. Анисимов** база санал бергеннер.

Съездиге американ чогаалчы **Ф. Боноски**, индий чогаалчы **Банараси Дас Чатурведи** байыр чедирип, чүве чугаалагылаан.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының кол фондуларының өртээн катап доктаадырынга белеткел

Чазактың доктаалын ёзугаар 1960 чылдың январь 1-де турары-биле чурттуң улус ажыл-агыйының бүгү-ле кол фондуларының өртээн катап доктаадырын чорудар. 34 чыл мурнунда—1925 чылдың октябрьның 1-де социалистиг үлетпүрнүң кол фондуларының бирги ончалап даңзылаары чоруттунган. Эрткен үениң дургузунда чурттуң кол фондулары хөй катап өскен. Ам болур катап өртек доктаадыышкынның болгаш ончалаң даңзылал, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хаара тудуп, бажыңнарның, тудугларның, дерилгелерниң болгаш өске-даа кол фондуларның хевирлериниң тодаргай характеристиказын кылыр. Ол ажылдың түңнел медээлери болза, амгы чеди чылда бистиң улус ажыл-агыйывыстың материал-техниктиг баазазын моон соңгаар улам хөгжүдер талазы-биле ап чорудар хемчеглерге үндезин болур.

ССРЭ-ниң Төп статистика эргелелинде кол фондуларның өртээн катап доктаадыр айтырыг талазы-биле сургаалдалыг бирги чөвүлел хурал май 18-те ажыттынган. Ол чөвүлел хуралда эвилелдешкен республикаларның болгаш үлетпүрлүг чамдык улуг областарның статистика эргелелдериниң начальниктери, министерстволарның болгаш ведомстволарның, ээзен каш улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң, төлевилел организацияларының болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары киржип турарлар. ССРЭ-ниң Төп статистика эргелелиниң начальниги В. Н. Старовскийниң эге сөзүнүң соонда, Төп статистика эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы Л. М. Володарский болгаш ол эргелелдиң килдизиниң начальниги А. А. Беляев сургаалдалыг илеткелдерни кылганнар.

Партия чырыдыышкынында түңнел кичээлдер

ТОДАРГАЙ ЭКОНОМИКА ӨӨРЕНИР БӨЛГҮМДЕ

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлгүмге 1958—1959 өөредилге чылының түңнел кичээлдерин эрттирген.

Өөредилге чылының дургузунда бөлгүмүң дыңнакчылары 23 кичээлдерге киришкен. Колхоз даргазы, бригадирлер, колхозтуң бухгалтерия аппарадының, суму Советиниң ажылдакчылары, көдээ интеллигенция болган өскелерден-даа дыңнакчыларны оларның сонуургалын бырымдаалап бөлгүмге киирген.

Түңнел кичээлдерге 19 дыңнакчылардан 18 книжи киришкен. Өөренип эрткен темаларның талазыбиле беседаларга дыңнакчылар өштер Оюн Кара-оол, Данчыт-оол, Сыгыр-оол, Кызыл-оол болган өскеда дыңнакчылар материалларны эки шиңгээдип алганын көргүскеннер.

СЭКП-ниң XXI съездиниң материалдарын бөлгүм 32 шакта өөренип эрткен. Дыңнакчы, колхоз даргазы эш В. Тойлуг-оол чеди чыдың кол соругаларын колхозтуң экономиказы-биле холбаштырып чугаалаан, колхозтуң хуваажыр болган хувааашпас фондулары деп чүл дээрзин, оларның ылгалыг, оларны каңчаар шын чеп чарыгдаарын түңнел кичээлдерге ол эки чугаалаан. Чеди чыда Ленин аттыг колхозтуң соругаларын ол онзалап демдеглээн.

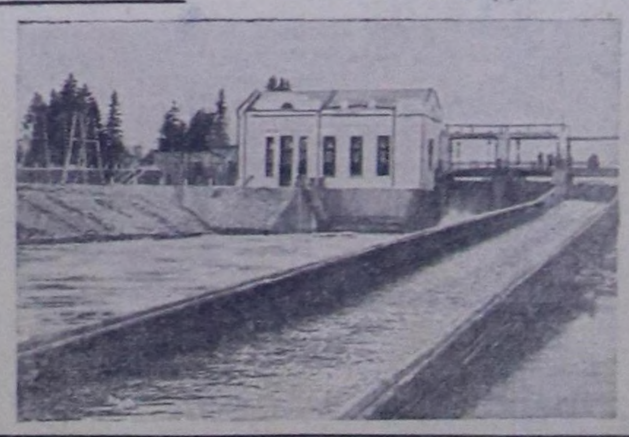
Дыңнакчыларның хөй нуруузу теория талазы-биле алган билгилерин практиктиг соругалар-биле эки холбаштырып билирин көргүскеннер. Материалдарны дыңнакчыларның эки шиңгээдип алырынга колхозтуң тускай эртемниглери-биле кежээлерни эрттирип, олар-биле беседаларны өөредилге чылының эгезинден бээр организастап турганы идиглиг болган. Колхозтуң бухгалтери турган эш Конев «Сан-хөөнүң эге документилери деп чүл, ону ажыл-агый адырларының айны-биле каңчаар кылырыл» деп темага, колхоз даргазы эш Тойлуг-оол— «Чедиги чылда Ленин аттыг колхоз» деп темага беседаларны чоруткан.

Ооң-биле чергелештир бөлгүмүң чамдык дыңнакчылары эштер Лапчаа, Норбу олар кичээлдерге чүгле 3 удаа олурушканнар. Ооң түңнелинде олар түңнел кичээлдерге бээш киришпейн барганнар.

1959—1960 өөредилге чылында колхозка партия төөгүзү өөренир бөлгүмүү организастаарын дыңнакчыларның күзелин ёзугаар шиитпирлээн.

Ч. ДОНГАК.

ЧАА КӨДЭЭ ГЭС

Витебск область. Россон районнуң Нища хемде Клястицкийиң көдээ гидроэлектростанциязының баштайгы агрегады ажыглалда киргеи. Ийиги турбинаны ажыглалга киириптерге электростанциянын күүзү 520 киловатт болур. Ооң күжүн областың 20 колхозтарынга болгаш совхозтарынга ажыглаар.

Чуруйта: Клястицк ГЭС-тин инити хевири.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ДҮҮНГҮ ПОЧТАДАН

Улуг-Хем районнуң «Күшажылдың хостуу» колхозунуң малчыны Шагдыр он ажыг чылда мал кадарып, колхозунга дыка хөй өшкүнү өстүрүп берген. Ооң өшкүзү кыштан хүр ашкан болгаш шуптузу анайлапкан. Шагдыр 350 баш төрүүр өшкүзүнден бо чылын 371 анайны менди өстүрүп турар.

Бо колхозтуң кежигүннери боттарының хуузунда малын катказ, тускай кадарчыларда дужаап берген. Хорлуу 220 өшкүнү, Чамзырың 70 баш инекти кадарып турарлар.

Т. Дадар-оол.

* * *

Бай-Тайга районнуң Улуг-Шуй бөьрт, арга-ыяштыг чер. Ынчангаш бөрүлер аңаа хоргадаар, аңчыларга белен алдырбас. «Найырал» колхозтуң кежигүнү Дүктүг-оол аңныыр ажылынга мергежилдиг, малдың дайзыны бөрүлерни чыл-чылда узуткап чораан.

Чоокта чаа Иргит, Миронов, Шурузун-оол оларны эдээп алгаш, Улуг-Шуйнуң Кара-Баалыктан бөрү үңгүрүн тыпкаш, оон 5 бөрзекти өлүрген. Колхозчулар бөрзектериң кештерин белетиел черинге дужаагаш шаңналын алган.

Х. Самданчап.

Чөөн-Хемчик районнуң «Хөрум-Даг» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери колхозчуларның культурлуг негелдезин хандырар сорулга-биле бо чылын колхозка ниити чунар бажың тударын планнаан. Колхозчу тудугжулар шалыпкын ажылдаашаа, үш өрээл чунар бажыңның тудуун доозшаш ажыглалда киирген. Чунар бажыңны неделяда ийи катап изидип турар.

М. Өргүмчү.

* * *

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң малчыны Д. Миндирия 1953 чылда 321 баш өшкү хүлээп алгаш эртикен чылдың тенчүзүнге чедир 1188 баш чедир өстүрген. 1958 чылда өшкү дүгүнден колхозунга 15 мүң рубльдиң орулгазын киирген.

Миндрияның кададында төрүүр 291 ангор өшкү бар. Ам төрээн 291 өшкүден 202 анай алдынган. Ооң бир өшкүзү 4, база бир өшкүзү 3 анай төрээн. Ол анайлар семис шыырак доругуп турарлар.

Кадарчы бо чылын 100 баш өшкү бүрүзүнден 115 анай алыр сорулга салган ажылдап турар.

Б. Салчак.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпиринге дүүштүр

СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга культура албан черлериниң киржилгези улуг дээрзин медереп билбишаан, Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозта көдээ клубтуң ажылын колхозчу ажыл-ишчилериниң мурнунда тургустунган чаа-чаа сорулгалар-биле дүүштүр тургузарын дораан эгелээн бис. Бистиң колхозчуларывыс ол төөгүлүг шиитпирлерге хей аът кирип, чаа бедиткен патриотчу хүлээлгелерни ап, боттарының артелиниң экономиказында бар турар аргаларны санап, чеди чыдың планнарын хуусаа бетинде күүседир сорулганы салган ажылдап эгелээн.

Көдээ клубтуң ажылдакчылары съездиниң материалдарын колхозчулар ортузунга суртаалдаарынче бирле дугаарында кичээнгейни угландырган. Колхозчу амыдырал-биле клубтуң ажылын улам сырый колбап, артельде партия организациязының удуртулгазы-биле клубтуң иштин чаа сорулгаларны көргүзүп турар кылдыр дерип эгелээн бис.

Төөгүлүг чеди чыл планнарының сан-чурагайларын диаграммалар кылдыр чуруп, чеди чылдар эрткен соонда бистиң социалистиг Төрээн чуртувус кандыг янзылыг апаарын ажыл-ишчилерге көргүзүп, чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелерже кыйгырып турар лозунгнарны бижип аскан. Ооң соонда бодувустуң колхозувустуң келир үезин болган амгы амыдырал-чурттагазын көргүзүп, артельдиң чеди чыл планынга хамаарыштыр диаграммаларны болгаш чедип алган чедиишкиннерни көргүскен көдээ ажыл-агый продуктуларының дугайында делгелгеан тургузуп алган бис. Колхоз бүдүрүлгезиниң шалыпчыларын илередип, оларның дүржүлгазын өскелерге нептередир сорулга-биле хүндүлел самбыразын көдээ клубтуң чанынга тургусканың база демдеглээр херек.

Клубтуң чанында агитпункт болгаш библиотека доктаамал ажылдап турар. Колхозтуң партия организациязының удуртулгазы-биле массаполитиктиг ажылдар таарымчалыг кылдыр тургустунган. Колхозта лекторлар болгаш агитаторлар бөлүктери доктаамал ажылдап турар. Хову, тудуг бригадаларында, мал фермаларында быжыглаттынган лекторлар М. Попуу, А. Дигик, П. Бирлей, А. Данзы-Белек, башкылар М. Овус, М. Биимаа олар клубтуң ажылын чаа сорулгаларга дүүштүр тургузар херекке идепкейлиг киржип, план ёзугаар лекцияларны номчуп, эки ажылдап турарлар. СЭКП райкомунуң лекторлары Ойдуп, Деспижек олар колхозка кээп, чурттакчыларга СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарының дугайында лекцияларны номчуп берген.

Көдээ клубтуң чанында библиотека бодунуң ажылын сөөлгү үеде элээн экижиткен. Библиотека эргелекчизи Т. К. Ревнюк ыракта чурттап турар колхозчуларның ортузунга номнарны чедирер сорулга-биле көжер библиотеканы организастап, мал фермаларынга аттыг чедип, тыва дылды өөренип алган ажылдап чоруп турар. Артельдиң клубунуң чанында турум кино база ажылдап турар болгаш киномеханиги В. Никитин даалгалыг ажылынга кызымаккай ажылдап, ай санында планын доктаамал ажыр күүседип турар. Чаа кино-чуруктар келген соонда ооң допчу утказын көргүкчүлерге чугаалап, тайылбырлаар кино организакчылары бисте база ажылдап турар. Клубтуң чанында ажылдап турар урэн-чүүлүң бөлгүмнериниде чүгле колхозчулар эвес, көдээ интеллигенция, колхоз школазының башкылары болгаш өөреникчилери хаара туттунган. Школаның орус дыл башкылары тыва улустуң ырларын өөренип алган концерттерге ырлап күүседип турарын көргүкчүдер дыка сонуургаар.

Эрткен чылдарда № 1 сүт-бараан фермазының ажылы эжиживейн, сүт саалдазының планнарын күүсетпейн турган. Колхоз баштаар черибиле дугуржуп тургаш, аңаа культура-массалыг ажылдарны эжижидер деп шиитпирлээш, ажылдап эгелей бергенивис соонда түңнел бир янзы апарган. Фермада колхозчуларны уран-чүүл бөлгүмүнге хаара тудуп, хөй-ниитининг ажылдарынга киириштирип эгелээни сүт саалдазын көвүдиринге идиг берген. Олар Май бирниң бүдүүзүнде дыка солун программалыг концертти белеткеп, колхозчуларга сонуургадып көргүскен болгаш уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери колхоз баштаар черинден өртектиг белектерни алган. Ферманың бот-тывынгыр артистери хову, огород бригадаларынга концерт көргүзүп чораан. Ол уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилерин еске малчыннар чалап кээп турар апарган. Олар ам малчыннар байырлалынга уткуштур солун концерт белеткелин кылып турар.

Колхоз төвүнде уран-чүүл бөлгүмүнге мергежилдиг болуп ылгалып турар кижилерни шилип алган болгаш олар боттарының хүлээлгезин чедиишкиниг күүседип турар. Бистиң ол бүгү кылып турарывыс ажылдарны артель баштаар черя үнелеп көргеш, концертке кедер хеп садын алыры-биле 2000 рубльди берген. Ол ышкаш Хайыракан көдээ Соведи клубка хыдыг хөгжүм херекселдери болгаш көжете, стол кырының оюннарын садын алырынга 3000 рубльди үндүрүп берген.

Бистиң клубувустуң ажылы көдээ ажыл-агый кампанияларының үезинде бир янзы кылдыр тургустунуп турар. Ол үелерде шуут шөлде ажылдап турар кижилерниң дыштанылгазын шын организастаарынче улуг кичээнгейни салып турар бис.

Культура одагларының ажылын улам экижидип, оларны дыштанылганын ёзулуг төвү болдурарын СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлери негеп турар болгаш бистиң клубтуң чөвүлели ам-даа эки ажылдаарының чаа хевирлерин тып, тургустунган сорулгаларны күүседир херекке бар аргаларны ажыглап тургаш киржирин шиитпирлеп алган ажылдап турар.

К. ТАМДЫН,
Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхозтуң көдээ клубунуң эргелекчизи.

Суурлар ногаанчыдылгазы

(Редакцияга чагааларның допчулалы)

Аңгы-аңгы бажыңнардан өгелээш хоорайларның болгаш колхозчу суурларның чаагайжылы кылдыып турары-биле холбаштыр оларны ногаанчыдар хемчеглерниң дугайында чагааларны редакция хүнбүрүде ап турар.

Чаа-Хөл ортумак школазының башкызы эш В. Доржунуң бижип турары болза: бо чазын башкылар болгаш өөреникчилер интернаттың болгаш столоваяның чанынга 151 ыяштарны олурткан. Тараан ыяштарның ажаалгазын баксыратпас сорулга-биле класстарның удуруткучу башкыларының башталгазы-биле класстар аразында чарыштыг ажылдап турарлар.

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң суурунуң чурттакчылары эрткен чылын бажынарының чоок кавызынга 3—4 ыяштарны олурткулаан. Амгы үеде суур ногаарарып, ук ыяштар эки өзүп турарын эш У. Дакаа редакцияга бижээн. Тарып алган ыяштарның ажаалгазынче чурттакчылар кичээнгейни салып, доктаамал суггарып турарлар.

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң суурунуң ногаанчыдылгазы калбарып турарын эш О. Каңоол бижээн. Суурнуң кудумчуларында болгаш бажыңнар чанында чодураа, дыт, терек база өске-даа ыяштарны олурткулаан болгаш оларның ажаалгазын эки чорудуп турар. Колхозтуң огород бригадазының бригадири Топуй-оол суурну ногаанчыдарынга идепкейлиг киржип, ыяш тарылгазынга колхозчуларны өки организастаан.

1210 ыяштарны олурткан

Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозунуң кол суурунуң Булун-Терек суур районда сайзырап турар колхозчу суурларның бирээзи. Суурда чыл бүрүде чаа-чаа тудуглар немежип, ооң ногаанчыдылгазы сөөлгү чылдарда өки чоруттунуп келген. Суурнуң турар чери—дамырак кара сугларлыг, боду үнген ногаан ыяштарлыг.

Колхозчу суурда чурттагга бажынарындан аңгыда школа, клуб, кижиниң болгаш малдың эмнелге салырлары, электри станциязы, далган дээрбези, түүлбу кургадыр сери, ийи инек фермазы бар болгаш өскеда тудуглар немежип турар.

Чоокта чаа артельдиң баштаар чери колхозчу суурнуң чаагайжылдыгазынга үш хонуктуң воскреснигниң организастаан. Суурнуң кол кудумчузунда 2 километр узун дурттуг, 21 метр доора дурттуг черни оруң кылыр трактор-биле дескилээн. Кудумчунуң ол-бо талаларында, бажың чанының херимнериниң иштинде 1210 янзы-бүрү ыяштарны тарып олурткан. Бажың чанының херимнерин база кылып турар. Суур чаагайжыдылгазы ам-даа уламчылавышаан.

О. ДОРЖУ.

Хойжунуң кызымак ажылының түңнели

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу Т. Дембирел бодунуң кызымак күш-ажылы-биле сес чыл дургузунда колхозтуң чүс-чүс баш хойларын менди өстүрүп келген. Ол баштайгы ийи чылда бир кодан юртерни кадаргаш, сөөлгү алды чылда каракуль уксаалыг кыс хойларны кадарып турар.

Нарын дүктүг хойларга бодаарга каракуль хойлар өөрээш дүк бээри билдингир. Ынчангаш ол-даа хойжу эрткен чылын хой бүрүзүнден ортумаа-биле 2,2 кг дүктү кыргаан.

Малдың хүр кыш ажары, ооң продуктулуунуң бедик болуру малды чайгы үеде эки семиртириниң шуут хамаарыжыр. Ону бырымдаалаш хойжу Дембирел, ооң кадайы Серенмаа, уруу Анаймаа олар чайгы үеде каш удаа олар согуп көжүп, малды өки семиртип ап турар.

Хойжунуң коданындан бо чылын 374 баш хойлар хураганнаар. Ам төрээн 290 хойлардан хойжу эш Дембирел 295 хураганнарны менди камгалап алган. Хураганнарның ажаалдазы болгаш дөрүүшкүнү тергиин эки. Хойжу бо чылын 100 баш хойлардан ортумаа-биле 105 хураганнарны, улуг хой бүрүзүнден 2,5 кг дүктү кыргып алыр дээш тодаргай хүлээлгелиг ажылдап турар.

С. ДОНЗУМ.

Ажыглалга кирген

Бай-Тайга районнуң Шуй суун кежир көвүргээн. Көвүргүнү тудуп ажыглалга киргени оттулар ыяш, тудуг материалдарын сөөртүрүнге болгаш колхозчуларның малын эки өзүт-сигенниг тайгаларже одарладырынга өөтиг болган.

Көвүргүнүң тудуунга районнуң албан организация черлериниң, школаларының башкылары, ажылдакчылары болгаш «Найырал», «Мурнакчы» колхозтарның колхозчулары шеф-биле кылган.

М. ЧАМЫЯН.

Съездиниң материалдарын ам-даа өөренир

Ак-Дөш чеди чыл школазында башкыларның политэкономия өөренир бөлгүмүнге түңнел кичээлдер организастыг эрткен. Бөлгүмүнүң дыңнакчылары кол материал-биле чергелештир СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын тематика ёзугаар чогуур шактарында өөренип эрткен. Өөренген темаларын бөлгүмүнүң дыңнакчылары эки шиңгээдип алганын көргүскен. Башкылар Карыма, Ахметина, Чүдеш, Монай олар материалдарны эң эки шиңгээдип алганнар.

Чуртка улус өөредилгезиниң системазын улам ынай сайзыradыр дугайында темага дыңнакчылар оңза кичээнгейни салып, бо талазы-биле чамдык боттуг хемчеглерни амыдыралга боттандырары-биле кичээлдерни холбаштырган.

Партияның XXI съездизиниң материалдарын чон ортузунга тайылбырлазарын ам-даа үргүлчүлеп турган, бо талазы-биле билиглерни улам ханылаарын дыңнакчылар түңнел кичээлдер үезинде күзелдиниле илередип турганнар.

О. ОХЕМЧИК,
Сүт-Хөл район.

Организастыг киришкеннер

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп ортумак школазында СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүмүнүң кичээлинге 44 дыңнакчылар организастыг киришкен.

Бөлгүм СЭКП төөгүзүнүң темаларын, партияның XXI съездизиниң материалдарын база улуг совет педагог Макаренконуң башкы салгалының, «Ада-иелерге номунуң» талазы-биле тускай темаларны өөренип ертбен.

Ол-ла районнуң Ленин аттыг колхозунда агар политика өөренир бөлгүмүнүң түңнел кичээли база болган. Анаа 18 дыңнакчылар организастыг киришкен. Пропагандист эш Шустов боду ол кичээлге эки белеткелдиин көргүскен. Ол бөлгүм СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын бүрүн өөренип дооскан.

Дыңнакчылар Елентьев, Кондраков олар марксизм-ленинизмниң теориязын өөренирине эң-не чүткүлдүүн көргүскеннер.

Политиктиг илеткелдер — кижизидилге ажылының чугула хевири

Бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай программазын ажыдан кылган СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлерин область төвү Кызылдың ажылчы чоннары, бүгү совет улусбиле бир дөмей, амыдыралга чүткүлдүг боттандырып турарлар. Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары чеди чылдың баштайгы чылының планын хуусаа бетинде күүседирип дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришкеш, бо чылдың бирги кварталының планын ниити продукция талазы-биле 112,4 хуу күүсеткен, ол үениң дургузунда пландан дөшкаар 2 миллион ажыг рубльдиң продукциязын берген.

Кызылдың транспортчулары эки ажылдап турарлар. Олар бирги кварталдың чүк сөөртүлгезиниң планын тонна-километр талазы-биле 128,5 хуу, тонна талазы-биле — 116,9 хуу күүсеткеннер. Хоорайның транспорт организациялары бирги кварталда 70 мүң тонна чүктерни сөөрткен болгаш эрткен чылдың чогуур үеынге деңнээрге 190 мүң литр ажыг кывар чүүлдү камнап алганнар.

Ынчалза-даа, ол дээрге улуг херектиң чүгле баштайгы базымнарыдыр дээрзин демдеглээр херек. Чеди чыл планында хоорайның ажылчы чоннарынга көрүнген сорулгалар ам-даа улуг күжениишкин-биле ажылдаарын, үлетпүргө болгаш транспортка техника-экономиктиг бүгү көргүзүглерни улам ыцай бедилерин негеп турар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң, транспорт болгаш тудуг организацияларының ажылын улам ыцай өжижидериче ажылчы чоннарны мобилизастаарынга чугула роль идеология ажылынга онаалып турар.

Ынчангаш партия организациязы бүргүзүнүң эң чугула сорулгазы болза, идеологтуг ажылды экижидер дугайында хүн бүрү сагыш салыры, ажылчы чоннарның политиктиг кижизидилгезиниң бүгү хевирлерин сайзырангайжыдары болур. Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң чугула хевирзериниң бирээзи болза, партия, совет болгаш ажыл-агый ажылдакчыларының чон ортузунга политиктиг илеткелдерни доктаамал чорудары болур. А ол дээрге бистиң партиявыстың ленинчи чанчылы болур. Ындыг арга-биле ажылчы чоннар партийжи политиканың улам-на чедингир тайылбырларын алыр деп чүве билдингир.

Удуртур кадрларның политиктиг ажылга боттарының киржилгези—партийжи удуртулганың чугула хевирлериниң бирээзи болуп турар. Ажылчыннар-биле, интеллигенциябиле хүн бүрү харылзаа, политиктиг темаларга оларга беседалар кылыры кижилерниң сагыш-өеткилин, оларның хереглелдерин эки өөренип көөр арганы удуртукчуларга берип турар. Ооң-биле ол чорук ажылда четпестерни дүрген чайладыр арганы бээр. Кижилер-биле чугаалажыр чорук ажыл-агыйполитиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге партийжи-политиктиг ажыл каңчаар дузалазарын билип алырынга чогуур түңнелди ажылдакчыга берип турар. Ажылчы чоннарның мурнунга илеткелдер кылыр чорук — удуртукчу бүргүзүнүң чүгле хүлээлгези болур эвес, харын амыдыралчы чугула чүүл болур.

Сөөлгү үениң дургузунда Кызыл хоорайның партия организациязы ажылчы чоннар ортузунга политикмассалыг ажылды чорударынга удуртур кадрларны хаара тударынче кичээнгейни күштелдирген, чон мурнунга оларның илеткелдер кылыры үргүлчү болуп турар. Ол ажыл СЭКП-ниң XXI съездизиниң сөөлүнде онза идепкейжээн. Чижээ, съездиниң материалдарын чонга тайылбырлаарынга партия, совет болгаш ажыл-агый удуртукчуларындан 50 ажыг кижи киришкен. Олар хоорайның бүдүрүлге болгаш албан черлериниге 200 ажыг илеткелдерни кылган.

Культура эргелелиниң типографиязының директору эш Бергер, ыяш заводунуң директору эш Кандауров, областың план комиссиязының даргазы эш Томилин, областың чурт-үлетпүр эргелелиниң начальниги эш Коссов болгаш өске-даа удуртур ажылдакчылар боттарының болгаш өске-даа коллективтерге политиктиг илеткелдерни үргүлчү кылып турарлар. Чижээ, эш Бергер СЭКП-ниң XXI съездизиниге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистериниң дугайында, 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының дугайында, 1958 чылда типография коллективиниң ажылының түңнелдери болгаш 1959 чылда сорулгалар дугайында илеткелдерни кылган. Коллективтиң ниити хураларынга болгаш партия хураларынга ол үргүлчү чүве чугаалап, бүдүрүлге хураларын доктаамал чыылдырып, чугула айтырыглар талазы-биле цехтер начальниктери болгаш ажылчыннар-биле сүмележип турар. Ол чорук ук ажылдакчыны коллектив-биле улам чоокшулаштырган болгаш бүдүрүлге черинiң хереглелдерин эки билип ап, ажылды оперативтиг удуртурунга дузалап турар.

Типография коллективи чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседирип дээш социалистиг чарыштың эгелекчилериниң бирээзи болуп, бүдүрүлге планын күүседири дээш ажылдап турар. Коллектив бо чылдың бирги кварталының планын 106,9 хуу күүсеткен. Бо коллективте күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн, бүгү ажылчыннар бүдүрүлге онаалгаларын чүгле күүседип турар эвес, харын ажыр күүседип турарлар.

Кызылдың ийиги автотранспорт конторазының начальниги эш Круговой коллективже политиктиг ажылды экижидеринче кичээнгейни күштелдирген. Ол агар-политика өөренир бөлгүмүнүң пропагандизи болбушаан, политиктиг болгаш эртем темаларынга илеткелдерни коллективке үргүлчү кылып турар. Ол чорук коллективти сырый каттыштырып, бүдүрүлге планнарын күүседиринче оларның күженишкиннерин угландырып турар. Бо коллективке сөөлгү үениң дургузунда эштер Непомнящий, Бурлыкин ышкаш бүдүрүлгениң мурнакчылары өзүп үнген, олар хүн бүрүде бүдүн чартык — ийи онаалгаларны күүседип, кыйыр чүүлдү камнап ап, техниканы камныг ажаап турарлар.

Удуртур ажылдакчыларның политиктиг илеткелдери—ёзу барымдаалаан чүве эвес. Ол болза партияның салган сорулгаларын күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаарының чугула аргаларының бирээзи болур. Ынчангаш илеткелдерниң тематиказы ол сорулгалардан үндезилеттинген тарары, хоорайның партия организациязының болгаш коллективтиң шиитпирлеп турар сорулгалары-биле холбашкан турары чугула. Коммунизм тургузуушкунунуң сорулгалары партия организациязы бүргүзүнден массаларга организакчы болгаш политиктиг ажылдың хевирлерин сайзырангайжыдарын, совет кижилерни чурттуң мурнунга салдынган сорулгаларының чугулазын билиринiң ёзузунга кижизидерин, бүдүрүлге чери болгаш тудуг организациязы онаалгаларны күүседири болгаш ажыр күүседири дээш демиселге бүгү коммунистер идепкейлиг демиселчилер болган турарын негеп турар.

«Сталино областың ажылчы чоннарының ортузунда масса-политиктиг ажылдың байлалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ниң доктаалын удуртулга болдургаш, партияның хоорай комитеди илеткелчилерге теоретиктиг болгаш методиктиг дуза көргүзер талазы-биле кичээнгейни күштелдирген. Кайы-бир организацияже илеткелчилер чорударының мурнунда оларны чыгаш, сургаалда хуралдарын эрттирип, пропаганда болгаш агитация килдизиниң ажылдап кылган тезистерин оларга берип турар.

Ынчалза-даа кандыг-даа сургаалда хуралдары илеткелдиң бедик шынарын хандырып шыдавазы билдингир. Илеткелдиң челиишкинниг болуру аңаа илеткелчиниң болунун белеткелинден, теоретиктиг материалды ооң ханы өөренириниден, илеткелчиниң илеткел кылыр организациязында байдалды ооң эки билиринден хамаарыжыр дээрзин дуржулга көргүскен. Илеткелчи бүргүзү кылыр илеткелдерингe бир дески эки белеткелдиг болуп турар деп чугаалаары бисте ам-даа четпес. Ооң ужурундан илеткелдер чамдыкта чедингир эвес, чавыс деңнелдиг болуп турар. Бо чыдың март айда эш Осипова көдээ ажыл-агый транспортунуң автобазазының конторазының коллективинге «ССРЭ-ниң экономиктиг кол сорулгазын күүседири дээш совет улустуң демиселиниң амгы үе-чадазы» деп илеткелди кылган. Илеткелчи ук коллективке чорбаан, ооң кижилериниң ажылхереглери-биле танышпаан. Ынчангаш ооң илеткели коллективтиң амыдыралындан хоорук болган, илеткел дыңнакчыларның күзелин хандырбаан.

Ындыг янзылыг чижектер ам эвээжеп турар болза-даа, кылып турар илеткелдерниң шынарын болгаш идейлиг утказын бедиперинче ам-даа эки кичээнгейни салырын бо факт көргүзүп турар.

Хоорайның чамдык партия эге организацияларындан (хоорайның коммунал ажыл-агыйы, ыяш заводу, колбаса фабриказы) идеология ажылының, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң ужур-дузазын чедир үнелевейн турар чоруктар бар. Ол организацияларда лекцияларны болгаш илеткелдерни хаая организастап, агитаторлар-биле беседаларны эвээш чорудуп турар. Чижээ, коммунал ажылагыйында партия организациязы (секретары эш Красников) үш ай иштинде партия хуралы чыылдырбаан. Кол инженер эш Фомин коллективке чүгле илеткел кылбаан эвес, харын май 1-ге турасказаткан байырлыг хуралга келбээн болгаш май 1-ниң чыскаалынга киришпээн.

Ол коллективте агар-политика өөренир бөлгүмүнүң кичээлдери чамдыкта уступ, дыңнакчылар кичээлдерге келбейн турар. Чугула участоктарга агитаторларны быжыглаваан. Коллективтиң удуртукчузу эш Гапонов коллективке илеткелдерни хаая кылып турар. Масса-политиктиг ажылды ында ала-чайгаарлаашкынче киргенiниң түңнелинде коммунал ажыл-агыйы болгаш ооң чаагайжыдыгга конторазы бо чылын хөрайны чаагайжыдар болгаш ногаанчыдар талазы-биле ажылды организас чок чорудуп турар. Ол четпестерни узуткаар талазы-биле тодаргай хемчеглерни чоокта болган партия хуралынга айыткан.

«Тыва тудуг» трезинде (партия бюрозунуң секретары эш Стодоля) кижизидилге ажылын кошкак тургускан. Политиктиг илеткелдер кылырынга трестиң болгаш тудуг-монтаж эргелелдериниң удуртур ажылдакчыларын четпес ажыглап турар. Эш Стодоля боду коллективке илеткелдерни эвээш кылып турар.

Кижизидилге ажылының чугула хевириниң бирээзи — чон ортузунга политиктиг илеткелдерниң доктаамал болгаш дээштиг болурун чедип алыры хүн бүрүдеги кичээнгейниниң төвүнге турар ужурлуг.

П. КИСЕЛЕВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары.

Ажыл-ишчи өг-бүле

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче оруқ» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү Шеңгир-оол колхозтуң чылгы малын сес чыл иштинде хорамча чок малдааш, 1957 чылдан эгелээш хой малдап турар.

Малчын баштай бир кодан кыс хураганнар хүлээп алган. Ол хураганнар бир хар ажып турда эдержилгеге кииргеи. Ам олар улуг хойлар болуп хураганнап турар. Хойжу 196 хойлардан 198 хураганнарны менди камгалап алган. Хойжу Шеңгир-оол болгаш ооң кадайы Ханды-Сүрүн ниитиниң мал ажылы дээш улуг күженишкинни үнүрүп, малдың азырал, ажаалдазын үлегерлиг чорудуп турар. Олар бо чылын малдың чаш төлүн чаңгыс-даа баш чидириг чокка камгалап ап, хой бүрүзүнден ортумаа-биле 4,5 килограмм дүк кыргып алырын хүлээнген ажылдап турар.

М. ХАВАНЧАП.

Теведен-не 6,6 кг дүк

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» көдээ ажыл-агый артелиниң тевезиниң баш саны көвүдеп, транспорт талазы-биле колхозка база бир улуг күш болуп турар. Оон ангыда теве дүгүнден эвээш эвес орулганы артель ап турар.

Теве бүрүзүнден 6,6 кг азы 90 баш теведен ниитизи-биле 600 кг дүктү алган. Тевелерниң кыргыллазын Допчаа Дырлааның башталгазы-биле 20 кижи чоруткан. Бо ажылга Ымбыллай, Сүрүнмей, Нүрсат, Доңгур-Кара олар бедик көргүзүглүг болганнар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

БӨРҮ ООЛДАРЫ УЗУТКАТТЫНГАН

Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозунуң аныяк инек фермазының кадарчызы хоочун анчы М. Данзын чылдың-на бөрүлерниң часкы оолдаар черлерин дилеп тывар, оларны аннап өлүрер талазы-биле чаңчыккан.

Ол, чоокта чаа бир бөрү үнгүрүн тывкаш, оон тос бөрзектерни өлүрген болгаш кыс бөрүнүң бодун өлүмнүг кылдыр балыглаан.

С. САРЫГБАЙ.

КУДУМЧУЗУ ТЫВЫЛБАС СУУР

Областың соңгу талазы районнар-биле аргыжар оруктуң хажызында, Шагаан-Арыгдан барык-ла 40 км черде хавак баарында улуг эвес суур көстүп турар. Ук суурну багай деп санап болбас. Шынап-ла эки черде турар. Бир талазында теректерлиг, талдарлыг, чодураалар лыг, чалаа ыяштарлыг шынаа бар. Өске талазындан хавак бүзээлей берген. Ылангыя чайын ыяштарның бүрүлери өзүп, оъг-сиген четчип келген үеде шынаа унунуң магалыын кандыг дээр! Саптырга Улуг-Хемниң кыдыын дургаар ногаан хевис чадып каапзыг. Шак ындыг чараш, чурумалдыг черге кайгамчык эки тулугларлыг, сайзырангай суурну тургузуп болур. Ол болза Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң төвү, Ийи-Тал суур-дур. Ынчалза-даа анаа кээп чаңчыкпаан кижилер херегләэн бажыңын дораан тып алыры берге. Ийи-Талга чурттап өөренген кижилер канчаар-даа тайылбырлап берзе, дөмей-ле кижи сагыжынга илдиге бээр хире демдек безин ында чок. Чүге дээрге кайда, кандыг кудумчу бары безин билдинмес. Бажыңнарының аралары тарамык, харын-даа оларны кудумчу чурумун барымдаалай туттпаан.

Суурну таарымчалыг кылдыр туттпаанынга буруулуг кижилерни кайын тып алыры берге дээрзи билдингир. Оон бээр хөй чылдар эрткен. Ынчалза-даа ону экижидип алырының аргазы бар.

Ийи-Талга барган кижи хамыкты мурнай азыглары дески эвес, чавыс бичии соңгаларлыг бажыңнарны дораан-на эскерип каар. Оларның хөй нуруузунуң херими, крышазы, кладовкалары чок. Ындазаа крышалыг бажыңнар база бар. Ынчалза-даа олар ондан хөй эвес.

— Крыша чок бажыңнарга ылангыя чайын чаъс-чайыктыг үеде чурттаары дыка түренчиг — деп, ийиталчылар хомудап чугаалап турарлар.

Суурнуң бажыңнарының аразы боктуг. Бажыңнар чоогунда эргижирей берген, каш чыл болган ыяш чоңгуларын, хеп артынчыларын бода көрүп болур. Бо суурга ыяш тарыырының бүгү аргалары бар. Ындыг турбуже, ында школа чанындан өске черлерде чаңгыс-даа олурткан ыяш көзүлбес. Колхозтуң конторазы, клуб болгаш эмнелге салбырының чанында безин тарып каан ыяштар чок. Суурга чаа клуб тудуп алыр дугайында чыл бүрү чугаалажып турган. Ынчалза-даа амдыгаа чедир таарымчалыг клуб туттунмаан. Көдээ клубтуң амгы турар бажыңынга кино ийикпе концерт көрген кижилер мынча дижирлер:

— Кажан эки клубтуг апаар ирги бис! Бо клубка чүгле 50 хире кижи кирер, дажпыш.

Жданов аттыг колхозтуң баштаар чериниң даргазы эш Мөнбей-оол, Ийи-Тал көдээ Советтиң даргазы эш Баазаң оларның колхозчу суурну чаагайжыдарынче шоолуг сагыш салбайн турарын моон көрүп болур. Темпизи оожум-даа болза чаа бажыңнарның тудуу немежип турар. Ук тудуглар кудумчу чурумун барымдаалап, чараштыр туттунмаан. Бажыңнар аразы ырак, ону план ёзугаар кылбайн турар.

А. НАТПИТ-ООЛ.

УДАВАС ДООСТУР

Чөөн-Хемчик районнуң «Хорум-Даг» көдээ ажыл-агый артелиниң тудугжулары 200 олуттуг клубтуң кол тудуун доозуп алган, ам чазанылга ажылын кылып турар. Клубка турум кино, библиотека ажыттынар.

Колхозчулар болгаш Хорум-Даг школазының өөреникчилери чаа тудугга шефтеп, херимин кылган болгаш клубтуң девискээринде ыяштарны олурткан.

Клуб тудуунда ажылдап турар бызаңчылардан Деге, Седип олар хүн бүрүнүң ажыл-нормазын 150 хуу чедир күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Ө. МОНГУШ.

Азербайжанның балыкчыларында часкы тулук ажыл эгелээн. Каспий далайдан тудуп ап турар чүс-чүс центнер балык С. М. Киров аттыг «Банк» деп балык комбинадынче кирип турар, оларны анаа ажылдап кылыр. Бо часкы баштайгы балык тудуушкунундан алдынган баштайгы балыктарны болгаш балык үүрегенелерин чурттуң хөй-хөй хоорайларынче шагда-ла чоруткулаан.

А. Юсуповтуң улурткан комсомолчу-аныяктар бригадазы ол бүдүрүлгеде эки чедиишкиннерни чедип ап турар. Олар ээлчег онаалгаларын үргүлчү ажыр күүседип турар. Чоокта чаа ол бригадага коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты тывыскан.

Чурукта: А. Юсупов.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Номчукчуларның бижип турары

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелинде столовая ажыттынган. Столовая эки дериттинген болгаш чеминиң ассортиментизи элбек. Шынары эки, хүннүн-не 100—150 хире кижи чеменип турар.

Т. Ооржак.

* * *

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң дуржулагалыг малчыннары Данзын-Хөө ам төрээн 50 инектиң бызааларын, Дакаа 33 бениң кулуннарын менди өстүрүп турарлар. Моон соңгаар ооллаар 41 инектиң, 24 бениң чаш төлдерин чидириг чокка камгалап алыр сорулганы малчыннар салып алган.

Д. Шулуу.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Ак-Даш суурда кижи эмнелгезиниң коллективи бо чазын эмнелге чанында 60 ыяш олурткан болгаш бичии садчыгаш кылгаш, ында янзы-бүрү 40 ажыг ыяшты тараан. Оон ангыда эмнелге пунктузунуң ажылдакчылары боттарының бажыңнарының чанында 10—10 ыяштарны база олурткан.

О. Оңдар.

* * *

Өвүр районнуң комсомолчулары болгаш аныяктары ниитизи-биле 20,5 тонна демирни чыггаш дужааган. Солчур школазының өөреникчилери 4 тонналы, районда болгаш Чаа суурда аныяктар 4 тонналы чыгган. Аныяктар бо чазын 13500 рубльдиң литературазын чон ортузунга садып тараткан.

О. Күр-Седи.

Айтырыңар—харыылап берээл

НАЦИОНАЛ ОРУЛГА ДУГАЙЫНДА

Национал орулга дээрге, хамаарышкан чуртта ниитиниң бүдүрүлгезиниң түңнелдерин, ооң чурттакчы чонунга материалдыг болгаш культурлуг амыдыралдың чүүлдериниң тургустунганын тодарадып турар, күрүнениң хөгжүлдезиниң эң-не нити көргүзүглери болур.

Материалдыг үнелиг чүүлдерниң—бүдүрүлгениң чепсектериниң болгаш хереглелдиң чүүлдериниң бүдүрүлгези болза кандыг-даа ниитилелдиң доктаамал турарының болгаш хөгжүлдезиниң үндезини болур.

Чуртта бүдүрттүнген материалдыг үнелиг чүүлдерниң бүгү массазы доктаамал үениң дургузунда (тодаргайлаарга чыл дургузунда) материалдыг бүдүрүлгениң ажылдакчыларының тургусканы каттышкан нити продукт болур.

Каттышкан нити продукт болуунуң бүдүш-шынарының талазы-биле ийи кезекке ажыглаттынар. Бирги кезээ материалдыг чаагайжылганың чүүлдерин бүдүрүп турда үнген чарыгдалдарны (чиг-этке, материалдарга, оттулар чүүлдерге, күш-ажылдың чепсек-херекселдериниң элендилеринге болгаш өске-даа чүүлдерге үнген чарыгдалдарны) дуглаары-биле холбашкан. Ийиги кезээ болза ниитилелдиң эргезинге база чурттуң нити байлаан мөөңнеп чыырынга болгаш ооң чонунуң бот-хереглелин хандырарынга бараан болуп турар доктаамал үениң дургузунда тургустунган материалдыг үнелиг чүүлдерниң өртек-үнези болур. Каттышкан нити продуктунуң өртек үнезиниң ол ийиги кезээ чурттуң национал орулгазы болур.

Натура талазы-биле алырга национал орулга болза материалдыг күш-ажылдың ажылдакчыларының доктаамал үениң дургузунда катап тургусканы бүдүрүлгениң чепсек-херекселдериниң болгаш хереглелдиң чүүлдериниң бүгү массазы болур. Ажыглалдың талазы-биле бистиң чуртувустуң национал орулгазы ийи бөлүкке: чыылда фондузу болгаш хереглелдиң фондузу кылдыр чарлыр. Чыылда фондузу бүдүрүлгени калбартырынга болгаш күрүне курлавырларын тургузарынга ажыглаттынар. Ол чыылда калбарган социалистиг бүдүрүлгениң үзүктел чок чоруушкунун хандырарынга болгаш чурттуң камгаланыр күжүн быжыглаарынга эргежок чугула болуп турар. Хереглелдиң фондузу чоннуң хуу хереглелдерин болгаш бүдүрүлгеге хереглевес өске-даа хевирлерни дуглаарын хандырып турар.

Кандыг-даа ниитилелдиң хөгжүлдезиниң чугула көргүзүү болза национал орулганың өзүлдезиниң темпилери болур. Ол темпилер дээрге, чуртта бүдүрүкчү күштерниң ажыглалының хемчег чергезин, ниитиниң күш-ажылының бүдүрүкчүлүгүнүң деннелин болгаш өзүлдезиниң темпилерин тодарадып турар, тодаргайлаарга ажыл-агыйның кайы-бир системазының дешпилгелиинин нити көргүзүү болуп турар.

ССРЭ-де национал орулга 1913 чылдан 1956 чылга чедир чоннуң кижи бүрүзүнге онаалтыр санаарга 13 ажыг катап улгаткан, ол-ла үениң дургузунда АКШ-ка ол ортумаа-биле чоннуң кижи бүрүзүнге 2-ден эвээш катап, а Англияга болгаш Францияга 1,6 катап хире өскен. 1957 чылда АКШ-тың национал орулгазы мурнундагы чылдар-биле деңнээрге барык-ла өскерилге чок арткан, а ССРЭ-ге 1956 чыл-биле деңнээрге 1957 чылдың дургузунда ол 6 хуу өскен болгаш 1950 чылдың деңнелинге алырга 202 хуу болган.

«1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чуругайлары» 1958 чыл-биле деңнээрге чеди чылдың дургузунда национал орулганың өзүлдезин 62—65 хуу кылдыр көрүп турар. Капиталистиг чурттарга бодаарга ССРЭ-де национал орулганың өзүлдезиниң темпилери хөй катап бедик болуп турары хоойлу ёзугаар болуушкун тур, чүге дээрге, бистиң чуртувуста ажылчы чоннар капиталистерге эвес, харын боттарынга, бодунуң ниитилелинге ажылдап турарлар.

Капитализмниң үезинде национал орулганың өзүлдезиниң улам-на оожум болуп турары болза экономиктиг кризистерни, массалыы-биле ажыл чокталыр чоруктарны, калбак ажылчын массаларның хоозураашкынын болдуруп турар бүдүрүлгениң капиталистиг аргазының ханы чөрүлдээлеринде болур.

ССРЭ-де национал орулганың калбарыышкыны бистиң чуртувуска коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының, социалистиг калбарган бүдүрүлгениң дүрген темпилерин хандырарының база совет улустуң улам өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг негелделерин эң долузу-биле хандырарының сорулгаларынга чагырткан. ССРЭ-ниң ажылчы чоннары боттарының материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарынга национал орулганың дөрттүң үш кезин хирезин ап турарлар. Национал орулганың ол кезээ болза хамыктың мурнунда күрүне болгаш кооператив садыының системазын дамчыштыр чонга саттынып турар чүүлдерниң болгаш продуктуларның янзы-бүрү хевирлери болур. Манаа колхозчуларның күш-хүннеринге тыпсып турар колхозтарның продукциязы болгаш хереглелдиң чүүлдеринге хамаарыжыр өске-даа чамдык чүүлдер база кирер.

Национал орулганың арткан кезээ күрүнениң, колхозтарның болгаш кооперация организацияларының эргезинге арттар болгаш бүдүрүлгени калбартырынга база күрүнениң болгаш ниитиниң өске-даа нити ажыглалдарынга барып турар.

Мөөңнээшкинниң фондузу улустуң эрге-ажыктарынга болгаш ооң чаагай байдалын бедидеринге база ажыглааттынып турар деп чүвени барымдаалаар херек. Социал хандырылганы, кадык камгалалың, улус өөредилгезин ол фондунуң күсели-биле хандырып, чоннуң амыдыралын бедидеринче угланган өске-даа хемчеглерни боттандырып турар. Мөөңнээшкинниң фондузунуң күсели-биле чурттакчы чонга 1940 чылда 42 миллиард рубль, 1950 чылда—122 миллиард рубль түннүг чиигелделерни тывыскан болгаш төлээн, а 1958 чылда социал страхование, дузаламчы, пенсия, өөреникчилерге стипендия чурумун ёзугаар төлелгелер, халас өөредилге, медицина хандырылгазы болгаш өске-даа төлелгелер 215 миллиард рубль хире болган.

ССРЭ-де национал орулганың хуваалдазын тодарадып көргеш, ол хуваалдага бюджеттиң ролюн айтыры эргежок чугула. Национал орулганың элээн кезиин бюджетти дамчыштыр хуваар болгаш бюджеттиң чарыгдалдарының угланыышкыны национал орулганы канчаар ажыглап турарын тодаргай көргүзер.

ССРЭ-ниң күрүне бюджеди материалдыг болгаш акша курлавырларны тургузарынга база улуг рольду ойнап турар, ол курлавырлар болза улус ажыл-агыйының планныг болгаш пропорционалдыг хөгжүлдезинге эң чугула чүүл болур.

1946—1958 чылдарның үезинде күрүне бюджединиң чарыгдалдарының үштүң ийи кезээ, тодаргайлаарга элээн каш триллион рубль түннер социалистиг экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинге чарыгдаттынган дугайында факт болза совет бюджеттиң тайбың тургузукчу шынарын айтып турар. Бюджеттиң хөреңгизи-биле чүс-чүс чаа бүдүрүлгелер катап тургустунган болгаш туттунган, он-он миллион дөрбелчин-метр чуртталга шөлү ажыглалга кирген, чурттуң бүдүрүкчү күштериниң чаа күчүлүг сөдүрлүүшкүнү боттанган, культура-чырыдыышкынның болгаш эмнелгениң хөй-хөй албан черлериниң четкилери калбарган. 1959 чылдың күрүне бюджединиң хөреңгилериниң кол кезии мурнундагы чылдардаазы ышкаш база-ла улус ажыл-агыйының болгаш культураның хөгжүлдезинге ажылчы чоннарның амыдыралының материалдыг деннелин улам ыңай бедидеринге чарыгдаттынар. Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге 308,9 миллиард рубль азы бюджеттиң 43,6 хуузу ынчаарга социал-культура хемчеглеринге 232,2 миллиард рубль азы бюджеттиң 32,8 хуузу чарыгдаттынар.

Ол хөреңгилерни ажыглаар чорук бистиң чуртувуста коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга улам ыңай улуг базым болур болгаш совет кижилерниң үзүктел чок өзүп турар материалдыг база культурлуг негелделерин улам долу хандырарынга идиг болур.

В. ЦЫПКИН.

Кол Дагбажык Тожунуң рай-үлетпүр комбинадынга 1954 чылдан бээр чазаныкчылап ажылдап келген. Бо үениң дургузунда бодунуң ажылынга мергежип, кызымаккай ак-сеткилдиг ажылдап келген, ооң кылып үндүрген продукциязының шынары эки.

Бүдүрүлге планын ол ай санында 130-135 хуу күүседип турар. Бүдүрүлгеге идепкейлиг мурнакчы чоруун көргеш, Колду областың хүндүлел самбырзында киирген.

Чурукта: Кол Дагбажык бодунуң ажылдаар черинде.

Сөзү болгаш фотозу П. Гольцовтуу.

КОММУНИЗМ ТУРГУЗУУШКУНУНУҢ ЭҢ ЧУГУЛА СОРУЛГАЛАРЫНЫҢ БИРЭЭЗИ

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң канчаар-даа аажок улуг программазын хүлээп алган СЭКП-ниң XXI съездизи ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезин, кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкыннарын ажып тиилээрин партия, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нити организацияларының ажыл-чорудулгазында төп сорулга кылдыр идип үндүрген. Коммунизм тургузуушкуну дээрге, аразында үзүктел чок харылзаалыг сорулгаларны: бир талазында, чаа ниитилелдиң материал-техниктиг суурун тургузарын, ийи талазында, культураның бүгү талалыг хөгжүлдезин, массаларның коммунистиг медерелин бедидерин шиитпирлээри болур.

Бистиң чуртувуска социализмниң улуг тиилелгелериниң түңнелинде угаан-бодал талазы-биле чаа овур-хевирниң кижизи хевирлеттинип тывылган. Ол кижиниң онза чүүлдери болза, бедик идеалдыы, Төрээн чуртунуң аллары дээш карак кызыл ажылдаары, коммунизмниң херээнге бодун бердингени болуп турар. Улус ажыл-агый планнарын доллур болгаш ажыр күүседирин хандырып турар күш-ажылчы көдүрлүүшкүн, массаларның көстүп көрбээн политиктиг идепкейи болза, совет кижилерниң моральдыг чаа овур-хевириниң кескү бадыткаашкыны болуп турар.

Ынчалза-даа бистиң ниитилеливис совет кижиниң чаа шынарларын кижизидеринге чедип алган чедиишкиннери-биле ханып шыдавас. Коммунизмче шилчиириниң чугула чүүлдерин белеткээрде социализмниң тиилелгези дээш демисел чорул турган үеде тургустунган моральдыг туруштарны үргүлчү быжыглаары болгаш сайзырадыры, эрги, мөлчүкчү тургузуглан артып калган хуу өнчүзүрек идеологияның болгаш моральдың артыышкыннарын долузу-биле узуткаары чугула деп партия өөредип турар. СЭКП-ниң XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелинде мынча деп чугаалап турар: «Хостуг кижиниң бүгү эки чаңчылдыг демдектери бүрүнү-биле илерээн турар коммунизмге, эң-не чөптүг болгаш болбаазырангай ниитилелге чедип келир төлээде, бистер келир үениң кижизин амдан эгелээш кижизидер ужурлуг бис. Совет кижилерниң коммунистиг чаагай аажы-чаңчылдарын хөгжүдер херек, коммунизмге бердинген чорук болгаш ооң дайзыннарынга эптешпес чорук, хөй-ниитиниң хүлээлгезин медерел билири, ниитилелдиң чаагай чоруу дээш күш-ажылга идепкейлиг киржилге, кижи төрелгетенниң нити чурттакчыларының кол дүрүмнерин эки тура-биле сагыыры, бот-боттарынга эш хуунуң дузалажылгазы, ак-сеткилдиг болгаш шынчы чорук, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээрлерге эптешпес чорук коммунистиг чаагай аажы-чаңчылдарның үндезининде туруп турар». Ол бедик моральдыг шынарлар бистиң ниитилеливистиң бүгү кежигүн бүрүзүнүң аажы-чаңчылының норма-чижээ болган турар ужурлуг.

Ам үеде совет хамаатыларның коммунистиг медерелдиң хамыктың мурнунда чеди чыл планының сорулгаларын боттандырары дээш демиселге оларның идепкейлиг киржилгезинден тодараттынып турар. Мурнакчы совет кижилер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн бедидери дээш, бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышты калбартып турарлар. Чарыштың чаа, дээди хевири болза, коммунистиг күш-ажыл бригадаларының шимчээшкини болур. Ол бригадаларның кежигүннери планныг даалгаларны доллур болгаш ажыр күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, бүдүрүлгениң техниказын сайзырангайжыдар, бодунуң культурлуг деннелин, боттарының тускай билиглерин үргүлчү бедидер, бодунуң ажылдап турар черинге элээн каш мергежилдерни шиңгээдип алыр, кады ажылдап турар эш-өөрүнге дузалажыр деп хүлээлгелерни ап турарлар. Олар бүдүрүлгеге, бүгү хөй-ниитиниң болгаш бодунуң хуу амыдыралынга боттарын коммунистиг ёзу-биле ап чоруур деп хүлээлгелерни ап турарлар.

Бүгү ниитилелдиң эрге-ажыы дээш карак кызыл сагыш салыышкын улам-на хөй кижилерниң боттарын ап чоруурунуң норма-чижектери апар чыдар. Партияның кыйгырыын ёзугаар кур черлерни андарар дээш, Казахстанның, Сибирьниң, Ыраккы Чөөн чүктүң санап четпес байлактарын шиңгээдир дээш чорупкан чүс-чүс муң аныяк кижилер, коммунистиг күш-ажыл бригадаларының киржикчилери—оларның кижи бүрүзү ниитилелдиң чаагай чоруу дээш күш-ажылга коммунистиг моральдың бедик идеалдары-биле сорук кирип турарлар.. Күш-ажылчы инициативаның, патриоттуг эгелээшкиннерниң төнүп читпес үнер дээг бисти коммунизмче чоокшуладып турар. Бүгү материалдыг болгаш культурлуг үнелиг чүүлдерни бүдүрүп турар күш-ажылдыг кижилерни бедик чаагай болдуруп, бистиң черивисти каастап, бистиң чуртувусту байыдып турар,—шак ындыг күш-ажыл бүгү совет кижилерниң амыдырал талазы-биле хереглели апаар ужурлуг деп партия өөредип турар.

Ынчаарга күш-ажылдың кижиниң амыдырал талазы-биле бирги хереглели кылдыр шилчири болза, күш-ажылдың чорудулгазын сайзырангайжыдары эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннериниң улус ажыл-агыйынга чер бүрүзүнге ажыглаарынга үндезилээш, ооң чиигээрин база болдурар. Ол талазы-биле бистиң чуртувуста дыка хөй ажыл кылдынган. Бо чеди чылдың иштинде оон-даа хөйнү база кылыр апаар. 1959—1965 чылдарда аар күш-ажылдың бүгү хевирлерин механизастаарын боттандырар, чуртту электрификастаарын колдуунда доозар, бүдүрүлгени автоматизастаарын калбартып сайзырадыр, ажыл хүнүн кызырар деп төлевилээн. Ол бүгү хемчеглер болза, күш-ажылды чиигедир болгаш ооң-биле чергелештир күш-ажылды совет кижилерниң амыдырал талазы-биле бирги хереглели кылдыр хуулдурарынга дузалаар апаар.

Ажылчы чоннарны совет патриотизмниң болгаш социалистиг интернационализмниң ёзузунга кижизидериниң сорулгазын СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлеринде чугуладап демдеглээн. Совет патриотизм болгаш социалистиг интернационализм—бо дээрге, ССРЭ-ниң улустарының найыралын тудуштуруп, социалистиг лагерьниң чурттарының улустары-биле, бүгү чурттарның ажылчы чоннары-биле бистиң найыралдыг харылзааларывысты быжыглап турар. Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының мурнунга бодунуң интернационалдыг хүлээлгезин совет кижилерниң күүседири, бедик патриоттуг күш-ажылчы көдүрлүүшкүнү коммунизмни чедиишкинниг тургузарының эң чугула чүүлү болур.

Амгы үеде кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкыннарын долузу-биле ажып тиилээр дээш демисел онза чугула ужур-дузалыг. Совет ниитилел күш-ажылды, эң ылангыя кара ажылды ак-сеткилдиг эвес көөр чорук-биле, чүгле бодунуң ажылын бодаар чорук-биле, хоптактаныр чорук-биле, националистиг үзелдер-биле, бюрократизмниң, арагалаашкынның, хулиганнааашкынның, херээженнерни болгаш бичии уругларны дорамчылап көөр болгаш оон-даа өске ындыг чоруктар-биле эптежип шыдавас.

Ол артыышкыннарның бар болуп турары элээн хөй чылдагааннар-биле, эң ылангыя кижилерниң медерелинге амыдыралдың көрүнчүктелириниң чөрүлдээлиг байдалдыг болуру-биле тайылбырлаттынар. Мурнундагы салгакчыларның идеялары, бодалдары, чаңчылдары кижилерниң үзел-бодалдарынга болгаш аажы-чаңчылынга салдарын чедирип турар. Чаңчылдың күжү коргунчуг күш деп В. И. Ленин демдеглээн. Ону ажып тиилээрде кызымак, карак-кызыл болгаш үр үениң демисели, үргүлчүнүң шыдамыккай кижизидилге ажылы негеттинер.

Кижилерниң медерелинге эргиниң артыышкыннарының барының бир чылдагааны болза, капиталистиг делегейниң салдары болур. Империалистер бодунуң идеологиязын болгаш моралын боттарында бар бүгү-ле күштери-биле болгаш аргалары-биле социалистиг системаның чурттарынче нептередирин оралдажып турарлар. Кайда-ла оларга удур демисел чок болдур, кайда-ла реакцыылыг буржуаз идеология шиитпирлиг харыны албайн турар болдур, буржуаз идеология ажылчы чоннарның чамдыызының, ылангыя аныяктарның медерелин хораннап, буржуаз амыдыралдың характери шинныг дээр янзы-биле оларны төөредип турар.

Совет кижилерниң социалистиг медерели коммунизм тургузуушкунунуң үезинде өзүп, быжыгып турар. Ынчалза-даа социалистиг идеологияның болгаш моральдың өзүлдези база быжыгыышкыны анаа ала-чайгаарның болуушкуну эвес. Социализм үезинде кижилерниң бодалдары болгаш бузуреэшкиннери партияның, күрүнениң болгаш хөй-нити организацияларының хүн-бүрү организакчы болгаш кижизидикчи ажылының түңнелинде хевирлеттинип, хөгжүп турар. Кайда-ла кижизидилге ажылы суларааң, кайда-ла ажыл чайгаар агымда болдур,—эрги ниитилелдиң хевир-дүрзү чок артыышкыннарының артып калыр херээ ында бар болур.

Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары ажыл чок чорукан, ядараалдан, культура чок байдалдан шагда-ла адырылганнар. Совет кижилерниң материалдыг чаагай байдалының деңнели чыл келген тудуш-на бедип турар. Бо чеди чылдың иштинде ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин болгаш культуразын бедидер талазы-биле улуг хемчеглер алдынар.

Ооң-биле чергелештир партия болгаш чазак школалар болгаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң четкизин калбартыр, оларның ажылын экижидер хемчеглерни ап турар. Ол бүгү болза, эргиниң артыышкыннарынга удур демиселдиң байдалын чиигедип турар. Ам чугаа болза харын ол артыышкыннарны үзе узуткаарының дугайында болуп турар. СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлери партия организацияларының кичээнгейин массаларның коммунистиг медерелиниң өзүлдези дээш демиселге идейлиг салдарның бүгү хевирлерин ажыглаарынче, моральды болгаш материалдыг факторларны шыны-биле таарыштырарынче мобилизастап турар.

Коммунистиг кижизидилге бүдүрүлгеге, өг-бүлеге, школага—кандаа эргежок чугула. Күш-ажылчы кижизидилгени, кижи бүрүзү ниитиниң ажыктыг күш-ажылынга идепкейлиг киржирин партия бүгү кижизидилге ажылының төвүнге салып турар. Демиселге болгаш күш-ажылга чүгле идепкейлиг киржилгениң үезинде кижилерге коммунистиг аажы-чаңны сиңниктирип болур деп В. И. Ленин чугулалап демдеглээн. В. И. Лениниң чугаалааны болза: «Коммунистиг аныяктарның кижизидилгези болза, аажы-чаңчыл дугайында чүвүнбаазын амданныг чугаалар болгаш дүрүмнерни анаа эккеп дөгээринге эвес болур ужурлуг. Кижизидилге ында эвес. Коммунизмни быжыглаары болгаш доозары дээш демисел коммунистиг аажы-чаңчылдың үндезини. Коммунистиг кижизидилгениң, өөредилгениң болгаш өөредигниң үндезини шак ында болур» Чогаалдар, том 31, арын 270).

Ол ленинчи айтыышкыннарны ёзугаар партия элээн хемчеглерни, ылангыя аныяктарның кижизидилгезинде улуг четпес чорукту чок кылырының хемчеглерин ап турар, ол четпес чорук болза, школаның амыдыралдан хооруундан болгаш күш-ажылды чедир үнелевезинден илереп турар. Партияның болгаш чазактың чорудуп турар хемчеглери күш-ажылдың кижизидилгелиг ужур-дузазын көдүрүп турар.

Ажылчы чоннарны коммунистиг ёзуга кижизидериниң улуг сорулгаларын шиитпирлээри бүгү күштерни идепкейжидерин, бистиң ниитилеливистиң эргезинде бар бүгү аргаларны билдилиг-биле ажыглаарын негеп турар. Комсомол, профэвилелдери, совет школа, эртемниң, уран-чүүлдүң болгаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң калбак четкизи, ажылчы чоннарның янзы-бүрү ниитилелдери, парлалга—бо бүгү болза, ажылчы чоннарны коммунизмниң ёзузунга кижизидерин Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле боттандырып турар улуг күш ол болур.

Коммунистиг ниитилелдиң кижизин мораль талазы-биле овур-хевирлендирер дээш демиселге совет литератураның болгаш уран-чүүлдүң мурнунга чаа, өзүп келген сорулгалар туруп турар. Литература болгаш уран-чүүл болза, уран-чүүлдүң кескү хевирлерин ажыглап тура эргиниң бужар-бак артыыш-

(Төнчүзү 4-кү арында).

Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министерствозунуң медеглели

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дамчытканы ёзугаар алырга, Лаоста амгы үеде тургустунган байдал-биле холбаштыр Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министерствозу 1959 чылдың май 18-те дараазындагы медеглелди чарлаан:

1959 чылдың май 16-да Лаостуң хаан чазаа Патет-Лаонуң мурнундагы дайынчы кезектериниң ийи батальоннарынга 24 шактың дургузунда чепсээн дүжүп берзин, бир эвес ынчалбас болза оларны үймээнчилер кылдыр көргеш, харысалгага кирер чүве деп май 11-де ол дужаал үндүргениң медеглээн. Ооң-биле кады, Патет-Лаонуң мурнундагы дайынчы кезектериниң удуртукчуларын, оларның аразында ылыгуур салгаан дужаалдыг Суфанувонгту хаан чазактың шериглери болгаш полициязы шыңгыы контрольда алган болгаш бажыңнарынга хоругдаан. Бо дээрге Лаостуң хаан чазааның талазындан Женева дугуржулгаларын бүрүн үрээнииң улам-на тода барымдаазы болуп турар. Лаос талазы-биле Женева дугуржулгаларын күүседиринден чаңгыс талалыг ойталаар дугайында бо чылдың февраль 11-деги бодунуң ажык медеглелиниң соонда Лаостуң хаан чазааның мынчалдыр кылып турары ол. Бо дээрге америк империалистерниң Мурнуу-Чөөн Азияга дүшкүүрлүг байдалды тургузарынче болгаш Индий-Кыдатка агрессияны бөттандырарынче угланган сүлчээлежикчи нити планының база кезии болуп турар. Моон-биле холбаштыр Кыдат Улус Республиканың чазаа шыңгыы удурланыышкынның болгаш буруу шавыышкынның медеглевейн барып шыдавас.

Патет-Лаонуң мурнундагы дайынчы кезектеринге хамаарыштыр Лаостуң хаан чазааның амгы үеде ап чорутхан хемчеглери херек кырында Лаостуң девискээринге хамааты дайынны ажыы-биле өөскүдер дээни, Индий-Кыдатка тайбыңны үрээр болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның районунга дүшкүүрлүг байдалды күштелдирер дээни ол болуп турар. Бир эвес Лаостуң эрге-чагыргалары бодунуң хемчеглерин соксатпас болза, чүгле Лаос дайынның халавынга болу бээр эвес, харын Индий-Кыдатта тайбың шыңгыы кыжанылышкынга чайлаш чок таваржы бээр. Мынчангаш Мурнуу-Чөөн Азиядa тайбыңга сонуургалдыг болгаш ону камгалаар дээш демисежип турар бүгү чурттар болгаш улустар Лаостуң хаан чазааның Женева дугуржулгаларын үреп турарынга болгаш ооң хамааты дайынны Лаоска өөскүдер деп турар чоруунга шиитпирлиг удурланыр болгаш АКШ-тың күткүү-биле Лаостуң хаан чазаанын боттандырып турар ол хемчеглерин шиитпирлиг сый шавар ужурлуг.

Индий-Кыдат талазы-биле Женева дугуржулгаларының киржикчизи, Женева дугуржулгаларын күүседир чорукту магадылап турар күрүне болгаш Лаостуң хаан чериниң чоок кожазы болур Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министерствозу Лаостуң хаан чазааның Женева дугуржулгаларын бүрүн үрээринче угланган шыңгыы үүлгедиглери-биле база Индий-Кыдатта тайбыңны үрээринге кыжанып турар чоруктары-биле холбаштыр Кыдат сагыш амыр олуруп шыдавазы чаңгаар-ла билдингир деп чүвени шыңгыы медеглеп тур. Женева дугуржулгалары шыңгыы сагыттынган турар ужурлуг болгаш Лаостуң хаан чазааның Женева дугуржулгаларын үреп, Патет-Лаонуң мурнундагы дайынчы кезектерин истеп-сүрерinче угланган болгаш Лаоска хамааты дайынны , өөскүдер сорулгалыг хемчеглери саат чок соксаттынган турар ужурлуг деп чүвени бүгү шыңгыызы-биле айтырын Кыдаттың чазаа эргежок чугула кылдыр санап тур. Ынчанмас болза моортан болур бүгү уржуктарның харысалгазын Лаостуң хаан чазаа чүктээр ужурлуг.

ВДР-ниң Национал хуралының сессиязы ажыттынган

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның Демократтыг Республиказының Национал хуралының оңгу сессиязы май 20-де Ханойда ажыттынган. 1959 чылда республиканың күрүне планын, 1959 чылда бюджет планын, кедээ ажыл-агыйга социалистиг чаартылгалар дугайында айтырыгны болгаш оон-даа өскелерни сессия көөр.

ВДР-ниң Национал хуралының доктаамал комитединиң даргазы Тон Дык Тханг сессияны ажытпышаан, Национал хуралдың эрткен чылдын декабрьдагы 9-ку сессиязындан бээр комитеттиң ажылының дугайын дыңнаткан.

Ооң соонда чурттуң кедээ ажылагыйының социалистиг чаартылгазының талазынга чазактың политиказының дугайында илеткелди премьер-министрниң оралакчызы Чыонг Тинь кылган.

Аграр реформазын чоруткаының соонда кедээде байдалды тодаргайлавышаан, амгы үеде ооң кол онзагай чүүлү болза кайы-кайызынга дузалажырының болгаш кооперастаашкынның калбак шимчээшкининиң ажылчы тараачыннарның ортузунда бар болуп турары болур деп илеткелчи онзалап демдеглээн. 1959 чылдың апрельге чедир ВДР-ге кедээ ажыл-агыйның 7 муң ажыг бүдүрүлге кооперативтери саналтынып турган деп илеткелчи чугаалаан. Ооң-биле кады тараачыннарның кайы-кайызынга дузалажырының бөлүктериниң саны база үргүлчү өзүп турар, ол бөлүктерде бүгү тараачын ажыл-агыйларның ам 70 чыгам хуузу кирип турар.

Бир эвес партияның болгаш чазактың бүгү айтыышкыннары амыдыралга боттанган турар болза кедээ ажыл-агыйны социалистиг ёзубиле чаартырының сорулгалары чедишкинниг күүсеттинген турары чигзиниг чок деп илеткелчи чугаалаан.

КОММУНИЗМ ТУРГУЗУУШКУНУНУҢ ЭҢ ЧУГУЛА СОРУЛГАЛАРЫНЫҢ БИРЭЭЗИ

(Төнчүзү).

кыннарын сылба шаап, совет кижиниң мораль талазы-биле кайгамчыктыг шынарларын көргүзүп, чаа чүүлдү чогуур өйүнде деткээш, ону бүгү кижилерниң ажыгталы болдурар сорулгалыг.

Кижизидилге ажылының чаа-чаа хевирлерин болгаш аргаларын амыдырал идип үндүрүп турар. Ажылчы чоннарның инициативазы-биле культура университеттериниң калбак четкизи тургустунган. Нитиниң корум-чурумун камгалаарының улусчу дружиналары тургустуңган болгаш боттарының хүлээлгелерин күүседип кирипкеннер. Хөй-ниитиниң, эң ылангыя адакы коллективтерниң—бөлүктүң, салбырның, заводтуң, албан черинин санал-оналының ролю дыка бедээн. Эш-хуунуң судтарының ажыл-чорудулгазы бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде дирилген. Кады ажылдап турар эжиниң кылган үүлгедиин коллективтиң мурнунга буруудадырының чаа, дыка күштүг хевирлери тыптып турар. Чижээ, Ленинградтың заводтарында ажылчыннар бодунуң кады ажылдап турар эжи кандыг-бир чүве үүлгедип каар болза, часпар үезинде салбырның мурнунга харыы бээри-биле бөлүк өөрүнүң ортузунга үнгеш буруузун тайылбырлап турар. Ол чорук буруулуг кижиге бодунга-даа, бүгү коллективке-даа дыка салдарлыг.

Кижизидилге ажылы хевир-майык, ёзу барымдаалаар чорук-биле дүүшпес. Кижизидилге ажылының чедишкинниг болуру ажылчы кижи бүрүзүнге кичээнгейлиг болуп, ооң хууда бүгү онза чүүлдерин өөренип барымдаалаарын негеп турар. Кижизидилге ажылын чүгле бүдүрүлгеге эвес, харын чурттап турар чериниң аайы-биле, бүдүрүлгеге ажылдың, өөредилгениң, дыштанылганың үезинде чорудуп өөренири чугула негеттинер. Ооң-биле холбаштыр ажылчы чоннарның культурлуг дыштанылгазын организастаары онза ужур-дузалыг. Клубтарның, спорт организацияларының, бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң ажылын дирдизери чугула рольдуг.

Кижизидилге ажылының чедишкинниг болурунга ол ажылды шуут удуртуп турар кижилернин-даа, черле бистиң удуртур кадрларывыстың боттарының-даа хууда үлегери бирги черге ниң ужур-дузалыг. Ам кадрларга чаа, бедиткен негелделер салдынып турар. Бригадир, мастер, салбыр начальниги, колхоз даргазы —ол болза, чүгле «ажыл-агыйжы» эвес, чүгле ажыл-агый талазы-биле алдарлыг кижи эвес, харын ооң удуртуп турар бүгү коллективи оон үлегер алыр кижизи ол болур.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези—XXI съездиниң салганы эң чугула сорулгаларының бирээзи. Ол сорулга Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, бүгү совет хөй-нитиниң идепкейлиг киржилгези-биле шиитпирлеттинип болур болгаш шиитпирлеттинер-даа.

Н. ВАСИЛЬЕВ.

Женева чөвүлел хуралында

ЖЕНЕВА. (СЭТА-ның тускай корр). М. Кув де Мюрвильдиң даргалаашкыны-биле эрткен май 20-ниң хуралынга чөвүлел хуралдың киржикчилери болза оларны көөр кылдыр киирген Германия-биле тайбың керээзиниң совет төлевилелин болгаш барыын талакы үш күрүнелерниң комплексилиг план дижир чүвезин чугаалажырын үргүлчүлээн.

Бөгүнгү хуралга бир-ле дугаарында санал берген, АКШ-тың күрүне секретары К. Гертер ооң төлээлери герман айтырыгның талазы-биле эки түңнелдерни чедип алыр болгаш чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга саналдарны белеткээр дээш Женевада турар чүве деп демдеглээн. Бажырымчалыг болгаш үре-түңнелдиг чугаалажыышкыннарны кылыр сорулга-биле Женевада келген бис деп ол медеглээн.

Ынчалзажок, чаагай тура-соруктуг илередиринге болгаш бодалдарны чоокшулаштырарынга идиг бээринге белен болур деп ол бүзүредилгелеринге чөрүштүр-ле, К. Гертер «тайбыңның комплексилиг планы» дижир чүведе үш күрүнелерниң илереттинген туружун бодунуң чугаазының дараазындагы кезээнге камгалап үргүлчүлээн. Ол туруш болза герман айтырыгны кайы-кайызынга таарымчалыг кылдыр шиитпирлээринге шаптык тургузуп турар.

Барыын талакы күрүнелерниң «тайбыңның планы» дижир чүвезин бүгү чурттарның улустары чугаалажыышкыннарның аргазы-биле делегей байдалын экижидериң чедип алырының боттуг болгаш шыңгыы оралдажыышкыны кылдыр кергеш, анаа байыр чедирип турган дээр аяныг кылдыр К. Гертер чулчуруп турган. Ындыг аязылыг хоозун үнелеп көрүүшкүнүү бадыткап болгу дег фактыларны кайын алганын ол чугаалаваан.

Барыын талакы планны А. А. Громыко төлептии-биле өөренип көөрүнүң орнунга ону хажыызынче сонгаарлаткан болгаш ооң орнунга Германия-биле тайбың керээзин саат чок чарарынче кыйгырып турган дээр аяныг чүвезин К. Гертер далбырып турган. Ынчаарга ССРЭ-ниң төлээлери барыын талакы үш күрүнелерниң саналдарын эң-не тода болгаш эң-не үнелээдиг анализтеп көргени болгаш совет төлээлериниң кылган түңнелдери эң-не тода өөренип көрүүшкүнге үнелеттингени Женева чөвүлел хуралын хайгаарап турар бүгү кижилерге билдингир болгай.

Германияны катап каттыштырарының нити-национал сорулгазын немец улустуң боду шиитпирлээр эргезин К. Гертер шууг-ла хүлээп көрбээн.

Херек кырында совет саналчаңгыс айтырыгга — герман тайбың шиитпирлеп таарыштырыыгга хамаарышкан турбуже, тайбың керээзиниң совет төлевилелин К. Гертер база «комплексилиг санал-дыр» деп кандыг-даа барымдаа чокка чулчуруп турган.

Б. Гертерниң соонда сөс алгаш, Англияның даштыкы херектер министри С. Ллойд база «комплексилиг арганы» камгалап саналдаан.

Барыын талакы күрүнелерниң чардынмас чаңгыс бүдүн чүүл кылдыр көрдүнер ужурлуг тайбың планы бистиң медеглеливис ёзугаар алырга планда көрдүнүп турар болгаш Германияны катап каттыштырарынга, Европаның айыыл чок чоруунга болгаш тайбың керээзинге хамаарышкан айтырыглар бот-боттарының аразында холбаалыг болуп турар деп ол чугаалаан.

Туруп турар боттуг байдалдан караан чажырбышаан, С. Ллойд бот тускайлаң ийи герман күрүнелер туруп турар барымдааны хүлээп көрбээн. Херек кырында боттуг чорукту ынчалдыр хүлээп көрбези Германия-биле тайбың керээзин чарарын билдинмес хуусааже сонгаарладып турар барыын талакы планда көрдүнгени ышкаш, Германия-биле тайбың керээзи ону чүгле катап каттыштырганының соонда чардынган туруп болур дээр аяныг чүвени бүзүредирде С. Ллойдка херек болу берген.

Бистер болза дөрт күрүнелер герман айтырыгга харысалганы чүктеп үргүлчүлээрин негеп турар бис, ынчалзажок герман улус моон-биле холбаштыр кандыг-бир рольду ойнавас ужурлуг деп чугаазарын күзевейн турар бис деп ол медеглээн.

С. Ллойдтуң саналының соонда А. Громыко сөс алгаш, барыын талакы үш күрүнелерниң төлээлериниң баштыңнарының дүүнгү болгаш бөгүнгү медеглелдери-биле холбаштыр чамдык сагындырыгларны кылган.

А. А. Громыконуң чугаазының соонда хурал хагдынган.

Чехословак парлалга Женевада чөвүлел хурал дугайында

ПРАГА. (СЭТА). Чехословак телеграф агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырга, Чехословакияның парлалгазы болгаш радиозу даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралының ажылын шудургу тайылбырлап үргүлчүлеп турар. Женева чөвүлел хуралынга Совет Эвилелиниң болгаш барыын талакы күрүнелерниң киирген саналдарын деңневишаан, «Руде право» солуннуң бижээни болза:

Совет Эвилелиниң болгаш барыын талакы күрүнелерниң даштыкы политиказының сорулгалары документилерде илереттинген деп чугаалап болур. Бир талазында, Европа, а ооң-биле кады бүгү делегей элээн хостуг тынып болур ындыг байдалды болдунар-ла аргазы-биле дүрген чедип алыр деп күзелчүткүл кестүп турар; өске талазында, бөгүнгү дүшкүүрлүг байдалды хевээр артырар азы дүшкүүрлүг чорукту чидиглендирер сорулга-биле чаа турушта чаалап алыр деп чүткүл илдең болуп турар. Барыын талакы планның кол сорулгазы болза Герман Демократтыг Республиканы Барыын Германия сыырыпкан турарынче, Каттышкан Германияны даштыкы шериглер херек кырында кезээ шагда ажылаан турарын уламдырынче, каттышкан Германияны агрессчи сөңгү-атлантика блогунга кииреринче угланган.

Братиславтың «Правда» солуну «Чөптүг чорук болгаш эрге бистиң талавыста» деп бодунуң чүүлүнге даштыкы херектер министрлериниң Женевада чөвүлел хуралының ажылынга Чехословакияның болгаш Польшаның киржилгезиниң дугайында айтырыгны чырыткан.

Чөвүлел хуралдың ажылынга Чехословакияның болгаш Польшаның киржилгезиниң дугайында айтырыгны барыын талакы күрүнелер боттарының таарымча чок көөр чоруун артырып туруп бээр болза, ол чорук чөвүлел хуралдың ажылын нарыыдадыр. Чехословакияның болгаш Польшаның киржилгези чөвүлел хуралдың ажылынга улуг салыышкын болур ийик деп бо солун бижээн.

Тайбың керээзин чарар—немец ажылчы чоннарның негелдези ол

БЕРЛИН. (СЭТА-ның тускай корр). Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында болгаш Барыын Берлин дугайында айтырыгларны Женевада чөвүлел хуралдың киржикчилери саат чок шиитпирлээн турарын ийи герман күрүнелериниң хөй-ниитизи улам-на шиитпирлиг негеп турар. Барыын Германияның чонунуң янзы-бүрү кезектериниң төлээлекчилери хөй санныг чагааларны, телеграммаларны, медеглелдерни Женеваже чорудуп, милитаристерниң болгаш дайынзырактарның ажыл-чорудулгазын соксадырын негеп турар.

Барыын-герман хамаатылар бүндээверни атомнуг болгаш водородтуг чепсек-биле чепсеглээринге база удурланып турар. АДН агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырга, Гамбургтуң чүс-чүс чурттакчылары Европага атом чок зонаны тургузар дугайында болгаш тайбың керээзин чарар дугайында негелделериниң эдаанга боттарының адын салган. Өске-даа элээн хөй организациялар база шак ындыг негелделерни кылган.

Тайбың керээзин чарар дээш, герман айтырыгны тайбың болгаш демократтыг шиитпирлээри дээш идепкейлиг демисежиринче Европаның профэвилелдериниң болгаш ажылчы чоннарның конференциязының кыйгырыын ГДР-ниң ажылчын аңгызы, Барыын Германияның ажылчы чоннарының төлээлекчилери деткип турар. «Трибюне» солуннуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Магдебургтуң дагжыларының нити-герман ужуражылгазының киржикчилери составынга Герман Демократтыг Республикадан болгаш Барыын Германиядан ажылчыннар кирген турар төлээлери Женеваже чорударын шиитпирлээн. Олар болза тайбың керээзин эң дүрген чарар дугайында негелдени даштыкы херектер министрлеринге дамчыдып бээрлер.

Женевада чөвүлел хуралдың чоруп турарының дугайын тайылбырлавышаан, Берлинниң демократтыг солуннары барыын талакы күрүнелер тайбың керээзин чарарынга хамаарыштыр ийи герман күрүнелерниң туруп турарының фактызындан чогуур түңнелдерни кылыр ужурлуг деп бижээн. «Нейес дейчланд» солуннуң редакция чүүлүнде айтып турарын ёзугаар алырга, Американың Каттышкан Штаттарының талазындан тайбың керээзин чарар күзел чок чоруун чаңгыс аай герман күрүнениң чок болуп турары-биле үндезилээр дээр чүткүлү хоозун чүве болуп турар.

А. ТЮПАЕВ.

Кубага аграр реформазының дугайында хоойлу

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк парлалганың Гаванадан дыңнадыгларын ёзугаар алырга, май 17-де Кубаның премьер-министри Фидель Кастро аграр реформазының дугайында чаа хоойлуга ат салган. Чаа хоойлу эң-не улуг дээн чер хуваалдазын 1.000 акр кылдыр доктаадып турар. 1.000 акрдан ажыг бүгү чер ээлелдерин хавырып алыр болгаш чер чок тараачыннарга хуваап бээр.

Чаа хоойлу ёзугаар, Кубаның тарыыр чер чок өг-бүле бүрүзү күрүнеден 66 акр черни алыр. Ук черлерни премьер-министр Фидель Кастро баштаан, аграр реформазының национал институдунуң удуртулгазы-биле хуваар.

Акционерлери Кубаның хамаатылары болбайн турар компанияларның чуртка чер өнчүлүг болуруң хоойлу хоругдап турар. Амгы үеде чер ээлеп турар бүгү даштыкы компаниялар чаа хоойлуну чарлаан хүнүнден эгелээш 90 хүннер дургузунда ону күүседир хүлээлгелиг, ынчалдыр кылбас болза черлерин хавырып алыр.

«Нью-Йорк таймс» солуннуң корреспондентизи филиппстиң Гаванадан дыңнатканын ёзугаар алырга, Кубада чигир заводтарлыг американнарны чаа хоойлу коргудуп хөлзедипкен, чүге дээрге аграр реформазының дугайында чаа хоойлуга дүүштүр, Кубада чигир заводтарлыг америк компаниялар чигир үнүштериниң плантацияларын чидирер апаар.

Американың Каттышкан Штаттары. Кентукки штаттың Хээзард деп хөмүр даш районунда шахтёрлар чоокта чаа бежен хонуктуг ажыл соксадыышкынын чарлааннар. Ол районче шериглер чоруткан, олар болза ажыл соксатканнарның чыскаалдарын болгаш хөделиишкиннерин тарады сывырар талазы-биле полицияга дузалаарлар.

Чурукта: ажыл соксатканнарны тарады сывырарынга солдаттарны белеткеп турары.

СЭТА-ның фотохрониказы.

„Дээрги Пучиктиң херээ“ КИНО

Чехословакияның Братиславада киностудиязы 1958 чылда үндүрген «Дээрги Пучиктиң херээ» деп кино киноэкраннарда үнүп эгелээн.

Биче дужаалдыг албан-хаакчы дээрги Пучик бодунуң угбазы-биле кады чурттап турган. Олар ядыы, чүвээ чединместер. Пучик боду чүве ыттавас, дидим эвес, улуска эскет чок кижи чораан. Өске кижилер ону тооп көрбес. Ол ам-на ол чериниң «дуза чедирериниң организациязы» дээр черинге штаттыг ажылга кирер дээн, ооң ажыл төлевири база өзер, ынчангаш угбазы-биле кады олар ам чүгээр чурттап болурлар. Пучик ол дугайын бодап, улуу-биле өөрүп чоруп турар.

Ону ол организацияга кассир кылдыр киирип алган. Организацияның эргелекчизи кончуг хоптак болгаш кажар, ынчангаш Пучикти бодунуң хуузунда эрге-ажыынга ажыглаарын оралдажып, ол талазы-биле чедиишкинниг-даа болуп турар. Чүл дээрге организация черинге 2 муң акша кирген, ону Пучик кассага киирер ужурлуг. Ынчалза-даа демги эргелекчи ону кассага салдырбайн, Пучиктен кажар аргабиле ап алыр. А бир эвес ол акшаның чогу илереп келзе, ону Пучиктиң кырынче чуур бодап алган.

Ол аразында организацияның херээжен даргазы чагаа хавынга 42 муң акша эккелгеш, ону кассага аппарып киирип каарын дужаар. Чагаа хавында акшаны ап алгаш, кассага чеде бергеш, кассир Пучик чагаазының хавын ажыдыптарга, ында акша чок болган.

Ооң соонда ол чок акшаны Пучикке шамнай бээр болгаш ону туткаш хоругдап каан. Ам Пучиктиң чүгээр чурттаар деп бодаан бүгү кордалы буступ дүшкен. Мен акша оорлаваан мен дээрзин Пучик боду эки билир болза-даа өскелер анаа бүзүревес. Истелге чорупла турар, Пучик акша оорлаваан мен деп шынын-на чугаалап турар. Пучикти акша оорлапкан дижи берген соонда ооң дугайын кудумчуларга-даа, албан черлеринге-даа улус чугаалажып туруп бээр, ол дугайын солуннарга-даа хөй удаа бижээн. Пучикти херектениң ёзулуг хевири, үлегери кылдыр юрист-студентилерниң кичээлдеринге көргүзүп, ону өөредилгеге «дуза» кылдыр ажыглап турар.

Ооң ындыг сураа үнүп келгенин дыңнааш, көргеш, Пучиктиң бодунуң ынакшаан уруу безин, мурнунда Пучикти көңгүс тоо бодавас турган хирезинде-ле, ам ынакшый бээр. Мындыг янзы-биле биче дужаалдыг албан-хаакчы Пучиктиң «ат-алдары» аажок өзүп турган. Эргелекчи-даа, истелге кылып турар кижилер-даа Пучикти сеглеп беривит деп кыжанып-даа, коргудуп-даа, кегудуп-даа турар.

Ооң-биле кады Пучиктиң бодунда кандыг-даа кара сагыш чок болган ол кижилерни мегелеп, бакка суп азы когарал чедирер деп чүвени билбес, анаа-ла ак-сеткилдиг кижи чораан. Ооң идегээчели база аажок. Ооң ол ындыг байдалын эргелекчи бодунуң хуузунда ажыынга ажыглап турар болгаш шагдаалар, прокурор, шииткекчи ооң ол мөзү-шынарын билбейн, ону улуг каржызыбиле көрүп, улуг оорга санап, чүгле өчүк бээрин кыдыдып турар.

Ол аразында, бир эвес Пучик боду агарып үне бээр болза, чамдык кижилерниң байдалы баксырай бээр хире болуп турары ооң бодунга илерей бээр, чүге дээрге Пучикти улуг оор кылдыр чарлап турган, чамдыктар оон ажык тыпкан. А Пучик ол кижилерге багай чүве кылбас дээш, акшаны оорлапкан мен деп өчүүрүн шиитпирлээр болгаш шынап-ла ынчаар өчүптер.

Ооң соонда дарга кадай албан кылыр черинге бир-ле келгеш, столунуң иштин үжеп олурарга, Пучик оорлапкан деп турары акшазы чагаа хавында суп каан ында чыткан. Чүү болганыл дээрге, «бо акшаны кассага киирип каг» дээш мурнунда Пучикке ол кадай иштинде акша чок куруг чагаа хавын салчап берипкен болган, а чогум акшалыг чагаазының хавы стол иштинге чыткан. Мынчангаш Пучик дээрге, бай кадайның анаа-ла бир кичээнгей чок туразында аажызының хараазында херек чок черге кара бажынга чыткан.

Пучикти буруузу чок кижи-дир дээш, хостап үндүрүптер. Ооң соонда Пучикти кым-даа тоовайн барган, анаа кым-даа дузалавастаан болгаш ол чааскаанзырап калыр. Бо кино мындыг янзы доостур.

Кинонуң кол утказы чүдел? Ында буржуазияның амыдыралын сойгалап илередип турар, чүл дээрге, олар харам, хоптак, кижини кижи деп санавас болгаш чүнү-даа үүлгедиринден олар ыятпастар. Бай кадайның хөй аажызы-биле бир кижи үр үеде кара бажынга чыдып келген ол бужар чүүлдү безин ында байлар анаа-ла каткы-биле көрүп, Пучикти кижиге санавайн турарлар, ол дээрге хөреңгетен идегеттерниң чүгле акша сүрер, ыят чок арын-нүүрүн сойгалап илередип турары ол.

С. САЛЧАК.

Бөгүн үшкү хоорай фестивалы эгелээр

Бөгүн кежээкиниң 9 шакта фестивальдың киржикчилери Гастелло аттыг парктың чанынга чыглып кээп, хоорайның кудумчуларынга байырлыг чырыткылыг чыскаалды кылыр. Ооң соонда аныяктар Кызыл партизаннарның тураскаалынга чечектер салыр.

Фестиваль майның 24-те дыштаныр хүнде база үргүлчүлээр. Эртенгиниң 8 шакта ийи чиик машиналарлыг болгаш ийи тевелерни мунган кижилер хоорайның кудумчуларынга фестиваль дугайын чарлап чоруптар. 9 шак 30 минутада фестивальдың киржикчилери парк чанында шөлге чыглыр болгаш 10 шакта парад эгелээр.

Парадтың бажынга Черниң кылымал эдеринчилериниң болгаш ракетаның дүрзүлерин туткан мотоциклчилер чоруур. Ооң соонда үрер хөгжүмчүлер, горнистер база 15 республикаларның туктарын туткан кижилер болгаш хоорайның бүгү бүдүрүлге, албан организация черлериниң төлээлери чоруур.

Фестиваль колоннazының бажынга Бүгү-делегей фестивалының 6 демдектерин болгаш туктар туткан аныяктар чоруур.

Ооң соондан карнавал колонназы эртер. Анаа тыва маадыр, национал хептиг аныяктар чоруур, Адыг ирейни сөөрткен кожуглуг үш аът, суугу кырында олуруп алган Иван-тенекпей, Мексика чурттугларның хевин кеткеннер, бичии лилипуттар эдерткен Гулливер, пингвин куштарлыг поляржылар, Хоттабыч ашак, «бистиң үевиске таарышпас маадырлар» деп шоодуглуг демир орук эртер.

Парадтың эң сөөлүнде күш-культуржулар үрер хөгжүмнүн үделгези-биле маршталп эртер. Фестивальчы колонналар Ленин, Чүлдүм, Кочетов кудумчуларын таварты эртер.

Фестивальды эртенгиниң 11 шакта парктың стадионунга ажылдар. Орта чырыткылыг чыскаалганнарның чарыжы болган соонда, ооң киржикчилери фестивальдың одун кыпсыр. Бүдүрүлгениң мурнакчызы болгаш кончуг эки өөредилгелиг студент тукту көдүрер.

12 шактан эгелеп облкүүском, № 7 школа, ИХЭ бажыңнарының чанынга болгаш парктың танцы шөлүнге үрер хөгжүм ойнап, танцы болур. Ногаан театрга, танцы шөлдеринге, ИХЭ, облкүүском бажыңнарының чанынга хоорайның уран-чүүл коллективтери концерттер көргүзер.

Кежээкиниң 9 шакта паркка карнавал оюннары болур.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Ногааларны буска бызырар

Ногааларда болгаш чимистерде минералдыг чүүлдерниң болгаш витаминнерниң хөй болуру бүгүдеге билдингир. Ындыг болза-даа оларны хайындырарга минералдыг чүүлдерниң чамдык кезээ сугга эстир, а витаминнерниң хөй нуруузунуң күжү чидип калыр.

Кижиниң организминге дузалыг бо чемнерни буска бызырарга минералдыг чүүлдер бүрүнү-биле хевээр арттар болгаш витаминнерниң, ылангыя «С» витаминниң чидири кызырлыр. Оон аңгыда сугга хайындырганынга бодаарга буска бызырган ногаа аймааның амданы база эки болур.

Буска чем бызырар саваны белеткеп алыры берге эвес. Сакпынның дүвүнге тускай решетканы азы шүүр хевирлиг херекселди суккаш, ооң кырынга бызырар ногааларны салыр. Ногааларга дегбес кылдыр иштинде суг кудуп каан сакпынның аскын эки дуглааш, ону изиг плита кырынга тургузуптар. Ындыг аргабиле ногааларны чиир шынарынга чедир хайындырарга оларның буска бышканы ол болур.

Салат, винегрет деп чемнер белеткээр дээн картофельди болгаш ногааларны буска бызырарда оларның карттыи аштавааза эки. Буска тургускан чемнерниң витаминнерин камгалаар сорулга-биле оларны өрттендирбейн үргүлчү хайгаараар херек.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Кызыл хоорайның Найырал кудумчузунда дугаары 105 бажыңның 1-ги квартиразында чурттап турар хамааты Аграфина Михайловна Кускашева адрези билдинмес Иннокентий Григорьевич Кускашевтен чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херекти Кызыл хоорайның бирги участогунуң улус судунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 37-13, кедээ ажыл-агый, иштики информация килдистериниң 21-47, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 22-64, чагаа килдизиниң 21-27, бухгалтерияның 35-24, корректорларның 20-60.

ТС—00767. Чагыг № 1388. Культура өргээлениң типографиязы.